

UMRE YOLCUSU REHBERİ

HAC VE UMRE HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

**T.C. CUMHURBAŐKANLIĐI
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI**

Genel Yayın No: 2381

Halk Kitapları: 669

UMRE YOLCUSU REHBERİ

Yayın Yönetmeni: Hamza BAYRAM

Yayın Koordinatörü: Önder ÖZKAN

Baskı Takip: Hüseyin ESER

Grafik Tasarım: Ali ÇINKI

Baskı Hazırlık: Kader TANAK

Baskı: TDV Yay. Mat. Tic. İşl.

Ostim OSB Mah. 1256 Cadde No: 11

Yenimahalle/Ankara

Tel: 0312 354 91 31

Sertifika No: 48058

8. Baskı, Ankara 2025

ISBN: 978-625-435-493-9

2025-06-Y-0003-2381

Sertifika No: 46325

Eser Yayın Kurulu Kararı: 15.02.2023/03

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Tel: 0312 294 43 93 Faks: 0312 294 42 57

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

**Bu kitap, kaynakçada yer alan eserlerden derlenmek suretiyle
Hac ve Umre Hizmetleri Genel Müdürlüğünce hazırlanmıştır.**

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

ADIM ADIM UMRE.....	9
A. Umrenin Yapılışı.....	13
B. Umrede Kadınlarla İlgili Bazı Özel Durumlar	22

İkinci Bölüm

UMREYİ ANLAMAK.....	23
---------------------	----

Üçüncü Bölüm

ZİYARET YERLERİ.....	37
A. Mekke-i Mükerreme'de Ziyaret Yerleri.....	40
B. Medine-i Münevvere'de Ziyaret Yerleri.....	63
C. Medine-i Münevvere'de Ziyaret Adabı.....	85

Dördüncü Bölüm

SAĞLIK BİLGİLERİ.....	89
A. Yolculuk Öncesi İlaçlar ve Raporlar.....	91
B. Aşılar.....	94
C. Egzersiz.....	94
D. Ortama Göre Uyulması Gereken Sağlık Kuralları.....	95
E. Bulundurulması Faydalı Malzemeler.....	100

Altıncı Bölüm

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN BAZI HUSUSLAR	101
A. İbadetler Hakkında.....	103
B. Davranışlar Hakkında.....	105
C. Sağlık Hakkında.....	108
D. Güvenlik Hakkında.....	109
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	110

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Yüce Allah buyuruyor ki:

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ

“Haccı da umreyi de sırf Allah için tam olarak yerine getiriniz.” (Bakara, 2/196)

Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurmaktadır:

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

“Umre, kendisi ile önceden yapılan umre arasında işlenen günahlara kefarettir. (o günahların silinmesine vesile olur). Mebrur (makbul) bir haccın karşılığı ise ancak cennettir.”

(Buhârî, Umre,1; Müslim, Hac, 437)

الْحُجَّاجُ وَالْعُمَّارُ وَقَدْ أَدَّاهُ اللَّهُ إِنَّ دَعْوَهُ أَجَابَهُمْ وَإِنْ اسْتَغْفَرُوهُ عَفَرَ لَهُمْ

“Hacılar ve umre yapanlar Allah'ın (evinin) davetlileri/misafirleridir. Kendisine dua ederlerse dualarına icabet eder, O'ndan bağışlanma dilerlerse onları bağışlar.” (İbn Mace, Menasik, 1)

عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً

“Ramazanda yapılan umrenin sevabı, bir hac sevabına denktir.” (Müslim, Hac, 36; Ebû Davut; Menasik; 81, İbn Mace)

ÖN SÖZ

Rahman'ın Misafiri Kardeşlerimiz!

Bu kutlu umre yolculuğunu nasip eden Yüce Allah'a hamd, umre ibadetini bütün yönleriyle bizlere öğreten Peygamber Efendimize (s.a.s) salâtü selam olsun.

Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere'nin manevi atmosferini doya doya teneffüs edebilme, umrenizi usulüne uygun olarak eda ettiğinizde Peygamber Efendimizin (s.a.s) müjdelediği günahlardan arınabilme, ruhen ve manen yenilenme imkân ve fırsatını elde etmiş bulunmaktasınız.

Sizler bunun sevinç ve mutluluğunu doya doya yaşarken, Diyanet İşleri Başkanlığı mensupları olarak bizler de siz değerli umre yolcularımıza hizmet etmenin onurunu yaşıyoruz. Uzun yılların tecrübesi ve kaliteli hizmet anlayışımız ile huzurlu, sağlıklı ve güvenli bir şekilde umrenizi eda edebilmeniz için hizmete hazırız.

Hayatınızın özlem ve hasreti olan umre ibadetinizi usulüne uygun, kolay ve rahat bir şekilde yapmanıza yardımcı olmak amacıyla elinizdeki bu kitabı hazırlamış bulunmaktayız.

Kitapta umrenin yapılışı, Mekke ve Medine'deki ziyaret yerleri, umre organizasyonu ile sağlık bilgileri ve dikkat

edilmesi gereken önemli hususlar hakkında sade ve öz bilgiler bulacaksınız.

Cenâb-ı Hak'tan ibadetlerinizi kolaylaştırmasını ve kabul buyurmasını, sizleri eksiksiz, kusursuz ve makbul bir umre ile sağ salim ailelerinize kavuşturmasını ve bu kutlu seyahatinizin hayatınızda dönüm noktası ve yeni bir milat olmasını niyaz ederiz.

**Hac ve Umre Hizmetleri
Genel Müdürlüğü**

BİRİNCİ BÖLÜM
ADIM ADIM UMRE

GİRİŞ

Umre, sözlükte; ziyaret etmek, uzun ömürlü olmak, evi mamur etmek, bir yerde ikamet etmek, korumak, malı çok olmak ve Allah'a kulluk etmek anlamlarındaki “a-m-r” kökünden gelmektedir. Terim olarak ise umre, belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihrama girip tavaf ve sa'y yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkarak yapılan ibadettir. Hac ibadetinden farkı, bir zamanla sınırlı olmaması, Arafat ve Müzdelife vakfesi ile kurban kesme ve şeytan taşlama görevlerinin bulunmamasıdır. Bu bakımdan hacca, “*hacc-ı ekber*” (büyük hac), umreye de “*hacc-ı asgar*” (küçük hac) denir.

Umre, Müslüman'ın hayatında dönüm noktası teşkil eden ibadetlerdendir. Bu ibadet, kişinin manevî dünyasını geliştirmesi ve yenilemesi için önemli bir fırsattır. Kişisel açıdan bir manevî gelişim yolculuğu olarak nitelendirilebilecek bu kutsal seyahatin amacına uygun bir şekilde gerçekleşebilmesi için, bilinçli bir şekilde yerine getirilmesi gerekir.

Umre yolcuları, bir bakıma Allah Resûlünün yaşadığı zamana doğru; İslâm medeniyetinin temellerinin atıldığı, Hz. Peygamberin, arkadaşlarının ve ehli beytinin yaşadığı ve pek çoğunun bağrında yattığı kutsal yerlere bir yolculuğa çıkmış olmaktadır.

Manevî dünyasında yeni bir pencere açmak, hayatında olumlu bir gelişme meydana getirmek amacıyla çıktığı bu kutsal yolculukta kişinin amacına ulaşması için, zihnen,

kalben, fikren yoğunlaşarak umre yapması gerekir. Böylece yanlış yöneliş, duygu, düşünce ve günahlardan arınacak, temizlenecek ve hayatında yepyeni tertemiz bir sayfa açmış olarak bu yolculuktan dönecektir.

Umrenin şekli birtakım davranışlardan ibaret olarak algılanmaması için, umredeki davranış ve sembollerin anlamı ve hikmetleri hakkında bilgi sahibi olunması önemlidir. Kitapta bu hususlara yer verilmektedir.

A.UMRENİN YAPILIŞI

1. Umre'ye Hazırlık

Umre yolcusu, Allah'ın evi olan Beytullah'ı ziyaret etmek için yola çıkmadan önce ruhunu, beynini ve bedenini bu yolculuk için hazırlar. Müftülüklerce düzenlenen bilgilendirme ve tanışma toplantılarına katılır. Kendisine verilen yazılı ve görsel materyallerden istifade eder. Ailesi, akrabası, komşuları ve mümkünse çevresinde iletişim kurduğu kişilerle helalleşir. Umre niyeti ile ihrama girmeden önce, gerekli vücut temizliğini yapar, saç-sakal tıraşı olur, bıyıklarını düzeltir, tırnaklarını keser ve mümkünse boy abdesti, değilse namaz abdesti alır, vücuduna güzel koku sürer. İhrama girmeden önce yapılan gusül, temizlik maksadıyla yapıldığından âdetli kadınlar da boy abdesti alabilirler.

2. İhram Elbisesine Bürünme ve İhram Namazı

Kafile uçuş programına göre doğrudan Cidde Havalimanına uçup oradan da Mekke'ye gidecek olan umre yolcularımız Türkiye'de havalimanlarında ihrama girerler. Önce Medine'ye gidecek umre yolcuları ise Medine ziyaretini tamamladıktan sonra Medine'de otellerinde ihram elbiselerine bürünürler ve Mekke yolu üzerindeki Âbâr-ı Ali (Zü'l-Huleyfe) Mescidi'nde ihrama girerler.

Erkekler ihram için; atlet, külot, çorap, elbise ve ayakkabılarını çıkarırlar. İzâr ve ridâ adı verilen iki parça ihram örtüsüne bürünürler. İhramlı iken topukların ve aşık kemiklerinin açık olması gerektiğinden bu kısımları kapatmayan bir terlik giymelidirler. Bele kemer bağlamada, sırta çanta almada ve şemsiye kullanmada bir sakınca yoktur.

Kadınlar için özel bir ihram elbisesi yoktur. Kadınlar, başörtülerini yüzleri açık olacak şekilde örterler. İhramlıyken ayakkabı, elbise, başörtüsü, çorap gibi günlük kıyafetlerini giyebilirler. Âdetli olan hanımlar da niyet edip telbiye getirerek ihrama girerler. Bu hâlde buldukları sürece ihram yasakları devam eder. Özel durumlarının bitiminde tavaf ve sa'ylerini yaparak ihramdan çıkarlar.

Umre yolcuları, kerahet vakti değilse iki rekât ihram namazı kılarlar. Namazın birinci rekâtında Fatihâ'dan sonra "Kâfirûn", ikinci rekâtında ise Fatihâ'dan sonra "İhlâs" sûresini okurlar ve umre için niyet ederler.

3. Umre'ye Niyet ve Telbiye

İhrama, niyet etmek ve telbiye getirmek suretiyle girilir.

İhram için;

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَيسِّرْهَا لِي وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي

"Allah'ım! Umre yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve kabul buyur." diyerek niyet edilir ve telbiye getirilir.

Telbiye şu şekilde söylenir:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ
لَكَ وَالْمُلْكَ، لِأَشْرِيكَ لَكَ

"Buyur Allah'ım buyur! Buyur, senin hiçbir ortağın yoktur. Buyur, şüphesiz her türlü övgü, nimet, mülk ve hükümlanlık sana mahsustur. Senin ortağın yoktur." (Müslim, Hac,19) Bundan sonra ihram yasakları da başlamış olur. Mekke'ye varıncaya kadar her fırsatta yüksek sesle telbiye, tekbir, tehlil ve salavât-ı

şerife söyleyerek yolculuğuna devam eder. Kadınlar bunları yüksek sesle söylemezler.

Telbiyeyi her söyleyişte üç defa tekrarlamak; sonra tekbir, tehlil ve salavât-ı şerife okumak müstehaptır.

Mekke'ye yaklaşp Harem bölgesine girince “Allah'ım! Burası senin haremindir, emin kıldığın yerdir. Beni cehenneme girmekten koru. Kullarını dirilttiğin gün beni azabından güvende kıl, beni dostlarından ve itaatkâr olanlardan eyle.” diye dua eder.

4. İhram Yasakları

İhrama girildiği andan itibaren ihramdan çıkıncaya kadar “ihram yasakları” olarak ifade edilen bir dizi davranıştan uzak durulması gerekmektedir.

Başkalarına zarar vermek, kavga etmek, sövmek, kötü söz ve davranışlarda bulunmak, Harem denilen bölgenin (Mekke ve çevresinin) bitkilerini kesmek, koparmak; erkeklerin ihram örtülerinin dışında elbise giymeleri, başlarını ve yüzlerini örtmeleri, eldiven, çorap, ayakkabı giymeleri; tırnak kesmek, saç sakal tıraşı olmak, vücudun herhangi bir yerindeki kılları koparmak veya kesmek; saç sakal ve bıyıkları yağlamak, boyamak, oje ve ruj kullanmak, vücuda veya ihram örtüsüne koku sürmek ve parfüm kullanmak; eşyle ilişkiye girmek veya buna yol açacak davranışlarda bulunmak, şehevî duyguları tahrik edici şeyler konuşmak ihramlı için yasaktır.

Bu yasaklara uymayanların, yasağın durumuna göre bir-takım cezalar ödemeleri gerekir. Bu cezalar, en hafifinden en ağırına doğru bir miktar sadaka vermekten, yapılan umrenin iptal olmasına kadar uzanır ki, ihtiyaç durumunda bu hususlar, ilgili kitaplardan veya din görevlilerinden öğrenilmelidir.

5. İhramlı İken Yasak Olmayan Bazı Fiil ve Davranışlar

İhramlının yıkanması, kokusuz sabun kullanması, dış fırçalaması, dış çektirmesi, kırılan tırnağı ve zarar veren bir kılı koparması, kan aldırması, iğne yaptırması, yara üzerine sargı sardırması; kol saati, yüzük ve bilezik takması, kemer kullanması, omuza çanta asması, yüzü ve başı örtmeden üzerine battaniye, pike ve benzeri şeyler alması, palto ve benzeri giysileri giymeksizin omuzuna alması yasak değildir.

6. Umre Tavafı

Umre yolcusu; Mekke'de otele yerleştikten sonra mümkünse boy abdesti, değilse normal abdest alır. Kafile başkalarının ilan edeceği uygun bir saatte otel lobisinde buluşulur, umre tavafı yapmak üzere Mescid-i Haram'a topluca hareket edilir. Yolda tekbir, tehlil, telbiye ve salavat-ı şerife getirmeye devam eder. Tevazu ve huşu ile Mescid-i Haram'a girer. Beytullah'ı görünce telbiyeye son verir, üç defa tekbir ve tehlil getirir ve ilgili duayı ya da bildiği başka duaları okur.

Haceru'l-Esved hizasına gelir, yönünü Haceru'l-Esved'e döner ve Kâbe'yi kalp tarafına alır.

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ طَوَافَ الْعُمْرَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ، فَيَسِّرْهُ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي

"Allah'ım! Senin için umre tavafını yedi şavt olarak yapmak istiyorum. Onu benim için kolaylaştır ve kabul eyle." diyerek umre tavafına niyet eder. Sonra ellerini omuz hizasına kadar kaldırıp "Bismillahi Allahu Ekber" diyerek Haceru'l-Esved'i selamlar. Tekbir, tehlil ve tahmîd getirerek tavafa başlar ve 7 defa dönerek tavafı sonlandırır. Her bir dönüşte şavt denilir.

Tavafa Haceru'l-Esved hizasından başlanıldığı gibi, her bir şavt mutlaka Haceru'l-Esved hizasında bitirilir.

Tavafta her şavtın başlangıcında şu duayı okumak müstehaptır:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ، اَللَّهُمَّ اِيْمَانًا بِكَ، وَتَصَدِيقًا بِكِتَابِكَ، وَوَفَاءً
بِعَهْدِكَ، وَاتِّبَاعًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ
سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

“Bismillahi Allahü ekber! Allahım! Sana inanarak, kitabını tasdik ederek, sana verdiğim sözü tutarak ve Peygamberinin sünnetine uyarak işte buradayım.

Allah, her türlü eksiklikten uzaktır. Hamd Allah'a mahsustur. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Allah büyüktür. Bütün güç ve kuvvet, şanı yüce olan Allah'a aittir.”

Her şavtta Haceru'l-Esved'i ve Rüknu Yemâni'yi uzaktan

(بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ) “Bismillahi Allahu Ekber” diyerek selamlar.

Haceru'l-Esved'i istilam sünnet, Rüknu Yemâni'yi istilam müstehaptır. Ancak Rüknu Yemâni öpülmez. Diğer köşeler ise selamlanmaz. Kalabalık değilse ve kimseye eziyet vermeyecekse Haceru'l-Esved'i öper, kalabalık ise sadece selamlar. Zira istilam sünnet, insanlara eziyet vermek ise haramdır.

Rüknu Yemâni ile Haceru'l-Esved arasında şu dua tekrar edilir:

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ،
وَادْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْاَبْرَارِ، يَا عَزِيزُ يَا غَفَّارُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ.

"Rabbimiz! Bize dünyada iyilik ver, Ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru. Bizi iyilerle birlikte cennete koy. Ey mutlak güç sahibi! Ey günahları çok bağışlayan! Ey âlemlerin Rabbi!"

Tavaf esnasında Kur'an-ı Kerim'de geçen ve Hz. Peygamber'den rivayet edilen duaları veya bildiği diğer duaları okuyabileceği gibi yüksek olmayan bir ses tonuyla tekbir ve tehlil getirebilir ya da Kur'an okur.

Tavafın ilk dört şavtı farzdır. Tavaf, abdestsiz ve cünüp olarak yapılamadığı gibi âdetli ve nifas hâlinde de yapılmaz.

Tavafı, Kâbe'yi kalp tarafına alarak, Haceru'l-Esved hizasından başlayıp Hatim'in dışından dolanarak, avret yerleri örtülü, güç ve takatın yetmesi hâlinde yürüyerek yapmak ve şavtları yediye tamamlamak vaciptir. Bu sayılanlardan biri terk edilirse dem cezası (koyun veya keçi kesilmesi) gerekir.

Peşinden sa'y yapılan tavafların ilk üç şavtında erkekler koşmaksızın çalimli ve süratli bir şekilde yürürler ki buna "remel" denir. Remel yapılan tavaflarda ihram elbisesinin üst kısmı sağ koltuk altından geçirilip sol omuz üzerine atılır, bu şekilde sağ kol ve omuz açıkta bırakılır. Buna "ıztıba" denir. Tavaf sona erince ıztıba da sona erer.

Tavaf alanında izdiham varsa remel yapılmaz. Zira remel yapacağım diye insanlara eziyet vermek kesinlikle doğru olmaz. Kadınlar ıztıba ve remel yapmazlar.

Tavaf, mümkün olduğunca huşu içerisinde yapılır. Dünyevî işlere dair konuşmalara yer verilmez. Tavaf esnasında bol bol dua edilir ve tavafın ardından mümkünse Mültezem'de ve Hatim'de duaya devam edilir. Umre yolcularına verilen kitaptaki dualar okunabileceği gibi, kişi içinden geldiği şekilde de dua edebilir.

Tavaf esnasında abdesti bozulan kişi, tavafı bırakıp abdest alarak kaldığı yerden tavafa devam eder; dilerse baştan başlayarak yeniden de yapabilir.

7. Tavaf Namazı

Tavaf yedi şavta tamamlandıktan sonra uygun bir yerde iki rekât tavaf namazı kılınır. Tavaf namazının Makam-ı İbrahim'in arkasında kılınması efdaldır. Ancak günümüzde tavafa engel olduğundan dolayı Makam-ı İbrahim'in arkasında kılmaya çalışmak uygun değildir.

Tavaf namazında birinci rekâta Fatiha'dan sonra Kâfirûn, ikinci rekâta Fatiha'dan sonra İhlas suresi okunur. Bu namazı kılmak vaciptir. Namazdan sonra şu duanın okunması müstehaptır:

اللَّهُمَّ هَذَا بِلَدِّكَ وَهَذَا الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ وَبَيْتُكَ الْحَرَامُ وَأَنَا عَبْدُكَ
وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمَّتِكَ وَقَدْ جِئْتُكَ طَالِبًا مَرَضَاتِكَ وَأَنْتَ مَنْنَتَ
عَلَيَّ بِذَلِكَ فَاعْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Allah'ım burası senin beldendir. Şu da Mescid-i Haram ve saygın evindir. Ben senin kulunum, senin kulların olan anne babanın evladıyım. Buraya senin rızanı kazanmak için geldim. Sen de bunu bana lütfettin. Beni bağışla ve bana merhamet et. Şüphesiz sen her şeye gücü yetersin."

Duadan sonra zemzem içilir ve şu dua okunur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسَقَمٍ
"Allah'ım! Senden faydalı ilim, bol rızık ve her türlü dert ve hastalığa karşı şifa niyaz ediyorum."

8. Umrenin Sa'yi

Umre yolcusu, tavafin ardından umrenin sa'yini yapmak üzere Safa'ya gider.

Koşmak, hızlı yürümek anlamına gelen sa'y terim olarak; hac ve umrede Kâbe'nin doğu tarafındaki Safa Tepesi'nden başlayarak Merve'ye dört gidiş, Merve'den Safa'ya üç dönüş olmak üzere bu iki tepe arasındaki gidiş-gelişe denir.

Sa'yin geçerli olması için geçerli bir tavaftan sonra yapılması gerekir.

Safa'da yönünü Kâbe'ye döner, tekbir, tehlil, tesbih ve salat-ü selam getirir, ellerini açıp dua eder. Sonra sa'y yapmaya şöyle niyet eder:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْعَى مَا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ،
فَيَسِّرْهُ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي

“Allah'ım! Senin rızan için Safa ile Merve arasında yedi şavt olarak umrenin sa'yini yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve kabul buyur.”

Sa'ye Safa'da başlayıp Merve'de bitirir ve yedi şavt olarak yapar. Sa'y esnasında Kur'an-ı Kerim'de geçen ve Hz. Peygamber'den rivayet edilen duaları veya bildiği başka duaları okur. Yüksek olmayan bir ses tonuyla tekbir ve tehlil getirir veya Kur'an okur. İki yeşil ışık arasında kısa adımlarla koşarak, canlı ve çalimli yürümek anlamına gelen **“Hervele”** yapar. Sa'yi tamamlayınca Merve'de dua eder.

Umrenin sa'yi vaciptir. Terk edilirse dem cezası gerekir. Sa'yin ilk dört şavtı rükün, yediye tamamlamak ise vaciptir. Ayrıca gücü yetenlerin sa'yi yürüyerek yapmaları da vacip olduğundan gücü yettiği halde sa'yi tekerlekli sandalye ile yapmak dem cezası gerektirir.

Kadınlar âdetli iken tavaf yapmazlar. Âdet hâllerinin bitiminde gusül alarak bu tavafı yaparlar. Ancak tavafı yaptıktan sonra âdet gören kadınlar, sa'yi bu hâllerinde iken yapabilirler. Ayrıca tavafta ıztıbâ ve remel, sa'yda ise hervele yapmadıkları gibi, tekbir, tehلیل ve telbiyede seslerini yükseltmezler.

9. Tıraş Olup İhramdan Çıkış

Umre yolcusu, sa'yi tamamladıktan sonra, berberde veya otelde saçlarını tamamen kestirir ya da kısaltır. Böylece ihramdan çıkar ve normal elbiselerini giyerek umre ibadetini tamamlamış olur. Kadınların ihramdan çıkmak için saçlarının ucundan bir parmak boğumu kadar kesmeleri yeterlidir.

İhramdan çıkma aşamasına gelmedikçe ihramlılar, kendilerini de bir başkasını da tıraş edemezler. Bu aşamaya gelmiş ihramlı kimseler ise, birbirlerini tıraş edebilirler.

Saçı tıraş etme veya kısaltma yerine, sakalı tıraş etmek veya kısaltmakla ihramdan çıkılmış olunmaz.

Bu görevleri yerine getiren kadın-erkek her umre yolcusu, ilk umreyi ifa etmiş olur.

Bundan sonra kafilenin yapacağı programlara göre hareket eder.

B.UMREDE KADINLARLA İLGİLİ BAZI ÖZEL DURUMLAR

Umrenin yerine getirilişi esnasında kadınlarla erkekler arasında birtakım uygulama farklılıkları vardır. Bu farkları şöyle sıralamak mümkündür:

- Kadınlar için erkeklerde olduğu gibi özel bir ihram kıyafeti söz konusu değildir. Kadınlar umre esnasında da elbise, başörtüsü, çorap, ayakkabı gibi her zaman giydikleri kıyafetlerini giyerler. Ancak yüzlerini örtmezler.

- Kadınlar telbiye, tekbir, tehlil, salavat okurken ve dua ederken erkeklerin yaptığı gibi seslerini yükseltmezler.

- Kadınlar, izdiham olan yerlerde mümkün olduğu kadar kalabalığın arasına girmemeye özen gösterirler. Özellikle namaz kılarken, erkek safları arasında kalmayıp kadınlara ait bölümde ibadetlerini yaparlar.

- Kadınlar remel ve hervele yapmazlar.

- Âdetliyken ihrama giren veya ihrama girdikten sonra âdet görmeye başlayan hanımlar, umreyi özel günleri geçtikten sonra yaparlar.

İKİNCİ BÖLÜM
UMREYİ ANLAMAK

Bu bölüm, Dr. Ekrem KELEŞ'in Umre Rehberi adlı çalışmasından alınmıştır.

İhram

İhrama girmek, en başta tüm dünyevî ayrıcalıklardan soyunmayı ve bütün insanlarla eşitlenmeyi simgeler. İhrama giren kişi, bu hareketiyle makam-mevki, mal-mülk, sosyal ve ekonomik statü gibi tüm ayrıcalıkları bir kenara bıraktığını, dünyaya ait ne varsa hepsini terk etmeye hazır olduğunu göstermektedir.

Allah katında herkesin eşit olduğunu sembolize eden iki basit giysiye bürünmüş olarak ihramlı, sanki öldükten sonra dirilişteki toplanma alanına yürümektedir. Artık orada ne malı vardır, ne mülkü, ne makamı vardır, ne mevkii. Yanında yalnızca o zamana kadar işledikleri kalmıştır. Kaçınılmaz olarak o zamana kadar işlediklerinin sonuçlarıyla karşılaşacaktır. Kişi bu hâliyle, yalın ve yalnız bir şekilde tek başına sadece Rabbine kul olduğunu artık daha rahat görebilir. Böyle bir durumda onu değerli kılacak tek şeyin, Rabbine ve O'nun koyduğu değerlere bağlılık olduğunun bilincine varabilir.

O ana kadar kıymet ölçüsü olarak bildiği her şey; servet, makam, milliyet, cinsiyet, beşerî üstünlükler olarak ne varsa hepsi ihramın rengi içinde erir. Renksiz, dikişsiz, rozetsiz, bayraksız bu elbise, kişiyi dünyevî bütün güç ve imkânlardan soyutlar. İşte bilinçli bir kişi, bu diriliş senaryosunu yaşamak suretiyle bundan sonraki hayatında gerçek dirilişe daha iyi hazırlanma sözünü verir kendi kendine. Böylece ruhunda kalbî bir dirilişi gerçekleştirmiş olur.

Kişi, Kâbe'de arzu edilen ruhî yenilenmeyi sağlayabilmek için, ihrama girerken yalnızca elbiseleri değil, içindeki her türlü manevî kir ve pası, ruhuna yük teşkil eden bütün ağırlıkları da söküp atmalıdır. Tüm dünyalık kaygıları bir tarafa bırakıp ruhunu arındırmaya tam anlamıyla yoğunlaşmalıdır.

Elbiselerini çıkarıp beyaz iki parça beze bürünürken o güne kadar içine sıkıntı veren, gönlünü rahatsız eden, kalbine ağırlık veren ne varsa hepsinden soyunmalı ve kutsal iklimle öyle girmelidir.

Aslında ihram, sadece zahirî bir kıyafet değişikliği değil, insanın yaşama ve davranış biçiminin köklü bir değişikliğe uğramasına yol açması gereken bir eylemdir. Nitekim ihramlı kişi, bu kıyafeti taşıdığı süre içinde başka zamanlarda kendisine meşru olan bir dizi davranıştan uzak durmak zorundadır. Bu program dışı hayat, kişinin geçici kaygı, alışkanlık ve bağımlılıklarından kurtulmasına ve kendisiyle hesaplaşmasına imkân tanıyan önemli bir fırsattır.

İhram yasaklarındaki espriyi doğru anlamak gerekmektedir. Bu, sadece Müslümanlara veya insanlara karşı değil, canlı ve cansız hemen hiçbir şeye zarar vermeme bilinci vermeye yönelik bir uyarı eğitimidir. Hayvanlar, bitkiler ve hatta Allah'ın mü'minlere bahsettiği bütün tabiat ve çevre dokunulmaz bir sit alanıdır ihramlı için artık. Hiçbir kimseye, hiçbir şeye zarar vermeyeceksiniz; bir otu, çiçeği bile koparmayacaksınız, kuşu dahi korkutmayacaksınız.

İhramın bu söylenenlere benzer pek çok hikmeti dile getirilmektedir. Önemli olan böyle bir bilinçle ihrama girebilmektir. Böyle bir bilince sahip olmadan veya bu doğrultuda

bir bilince erişme amacı taşımadan ihrama girmek, ihramla hedeflenen gayelerin gerçekleşmesine yardımcı olmaz.

Tavaf ve Kâbe

Tavaf, sözlükte bir şeyin etrafında dönmek ve dolanmak demektir. Kâbe etrafında dönerek gerçekleştirilen tavaf, kâinatın ve yaratılışın özeti, teslimiyetin ve ilâhî takdire boyun eğişin sembolü sayılır. Evrende maddenin en küçük parçası olan atomdan en büyük galaksilere varıncaya kadar her şey tavaf hâlinindedir. Atomda elektronlar çekirdek etrafında baş döndürücü bir hızla dönerken, galaksiler de milyarlarca yıldız sistemleriyle galaksinin merkezi etrafında akıl almaz bir hızla dönmektedirler. Sanki hepsi kendilerini var eden ve yaratan Yaratıcıya ibadet etmektedirler. Kur'an'da ifade edildiği gibi, *her biri bir yörüngede seyretmektedir (Yâsin, 36/40)*.

Kâbe'nin etrafında tavaf eden on binlerce Müslüman'ın oluşturduğu tablo, bir galaksinin milyarlarca yıldızıyla dönüşünü andıran bir manzara gibidir. Bu bakımdan tavaftaki manevî hazzı tam anlamıyla elde edebilmek için kendini yörüngeye bırakmak gerekmektedir. Zaten Kâbe'nin çekim alanında yörüngeye girebilen kişi, bu manevî akışa kendini bırakır ve mü'minler denizinden bir damla olabilmenin zevkine erer.

Tavafa, Kâbe sola alınarak başlanır. Bunun da simgesel bir anlamı vardır. Nazargâh-ı ilahî olan insanın kalbi, 'Beytullah' yani Allah'ın eviyle karşı karşıya gelir tavafta. Allah, insanın şekline, kalıbına, malına mülküne değil, kalbine bakar. Bu yönüyle Kâbe ile insan kalbi arasında dikkat çekici bir ilgi vardır. Bu sebeple tavafta kişinin kalbi Kâbe tarafında yer alır.

Bunda aynı zamanda tavafın ne kadar kalpten ve gönülden yapılması gerektiğine de bir işaret vardır.

Kâbe'nin etrafında mü'min olmanın zevki yaşanır. Allah'a yakın olmanın tattırdığı bu zevki bir başka yerde bu kadar canlı ve bu kadar coşkulu bir şekilde yaşamak çok zordur. Bu kutsal mekânda tanık olunan yakınlaşma duygusu, umre yolcusuna kendi evinde olduğu hissini verir. Burada umre yolcusu kendini sılaya kavuşmuş gibi hisseder. Çünkü Kâbe'nin yüzü kendisine öylesine tanıdık, kokusu öylesine bildik, sıcaklığı öylesine kuşatıcı gelir ki mü'min için, başka hiçbir sevgi bu denli çekici olamaz.

Tıpkı namaz kılarken olduğu gibi, Kâbe'nin etrafında tavaf eden insanlar arasında hiçbir ayırım yoktur. Burada mü'minler eşitlenir. Kişiyi diğerlerinden ayıran hiçbir işaret veya alamet yoktur artık. Orada tevhidin simgesi olan birlik vardır. Burada mü'minler denizinde kaybolmak ve toplulukta erimek gerekmektedir.

Birisinin etrafında dönmek, âdeta onun etrafında pervane kesilmek, sembolik olarak yürekteki bağlılığı ve onun için her şeyini feda edebileceğini gösteren bir harekettir. Bu bakımdan Beyt-i Atîk'i tavaf, yalnızca Yüce Yaratıcıya yönelmenin ve yalnızca onun huzurunda eğilmenin ve ondan başkasına ibadet etmemenin fiilî bir göstergesidir.

Kâbe bir semboldür. Bu sembole yaklaşırken Rabbimize yakınlığımızı ölçmeliyiz. Mesele, yalnızca fizikî planda Kâbe'nin yanında olmak değildir. Önemli olan, kişinin bu fizikî yakınlığı Rabbine olan manevî yakınlığını artırmaya vesile kılabilmesidir. Nerede olursa olsun yüzünü Kâbe'ye

çevirirken gönlünü de Allah'tan başka her şeyden çevirme bilincine ulaşabilmesidir.

Kâbe'nin, bütün Müslümanları bir noktada toplayan, her birinin ortak istikameti olma gibi birleştirici, bütünleştirici sembolik bir anlamı da bulunmaktadır.

Yeryüzünün ilk mabedinin etrafında, ibadetlerin özü olan ihlâsın en güzel örneklerine tanık olunur. Burada içtendir yakarışlar. Müslüman, af için Rabbine nihaî başvurusunu burada yapar. Burası, affedilmeden ayrılmama noktasıdır. Onun için daha ötesi düşünülemez bir rahmet ortamında eller açılır rahmetin sahibine... Bu bakımdan kendisine Kâbe'yi tavaf nasip olan Müslüman bu rahmet ortamını olabildiğince iyi değerlendirmeye çalışmalıdır.

Hacer-i Esved

Tavafın başlama noktasını göstermek gibi pratik bir faydası da bulunan bu taşın menşei, tarihçesi, mahiyeti ve manevî değeri hakkında, bir kısmı zayıf, bazıları sembolik anlam taşıyan çok sayıda rivayet vardır. Bu rivayetlerde umumiyetle Hacer-i Esved'in aslında beyaz iken insanların günahları yüzünden karardığı, cennetten indirildiği, Nuh tufanı sırasında Ebû Kubeys Dağı'nda korunduğu ve Hz. İbrahim'in Kâbe'yi inşası esnasında oradan getirilerek yerine konulduğu, onun Allah'a verdiği sözü yerine getirenlere şahitlik edeceği gibi hususlar dile getirilmektedir.

Risalet öncesi Kâbe'nin onarımı esnasında Hacer-i Esved'i yerine kimin koyacağı konusunda kabileler birbirlerine düştüklerinde Hz. Peygamber hakem seçilmiş ve onu bir örtü üzerine koyup, her kableden bir kişiye örtüden tutturduktan sonra, onu kendi elleriyle yerine yerleştirmişti.

Hız. Peygamber, müsaitse Hacer-i Esved'i per, değilse eliyle veya elindeki baston vb. ile selamlayarak tavafa başlardı. O, gçl kuvvetli birisi olan Hız. Ömer'i, zayıf bünyeli kimselere eziyet verebileceği gerekçesiyle, Hacer-i Esved'i öpmek için izdihama dalmaması konusunda uyarımış, eğer boş ise istilam etmesini, aksi takdirde tehlil ve tekbir ile geçmesini söylemişti. Hız. Peygamber'in bu tavsiyesinden sonra o, izdihamın olduğu hllerde istilamı terk edip geriden selamlamakla yetinmiştir. Nitekim İbn Abbas da "Hacer-i Esved kalabalık olduğu zaman kimseye eziyet verme! Eziyet de kme, geç!" tavsiyesinde bulunmuştur.

O zamanlar şimdiki kadar fazla kalabalık olmamasına rağmen, izdiham olması durumunda Hacer-i Esved'in öpülmesi ve bu hususta başkalarının rahatsız edilmemesi tavsiye edilmiştir. Günümüzde milyonlara varan mahşeri kalabalıkta, kişinin, sünnete uyma adına kardeşlerine eza ve cefa etmesi asla tasvip edilemez. Kaldı ki, burada sünnet olan, mutlaka Hacer-i Esved'i öpmek değil, onu bir şekilde selamlamaktır. Hacer-i Esved'i öpmek için kardeşleriyle itiişip-kakişmak, ne sünnettir, ne de ibadet! Bu konuda hem Hız. Peygamber'in örnek davranışına hem de onun uyarı ve tavsiyesine uyulmalı, izdihamlı durumlarda ise uzaktan selamlama ile yetinilmelidir.

Sahabe, Hacer-i Esved'i selamlarken; "Allahım! Sana inarak, Kitabını ve Peygamberinin sünnetini tasdik ederek / Peygamberinin sünnetine uyarak" derlerdi. Burada asıl olan taşın kendisi değil, Hız. Peygamber'in sünneti, örnek davranışıdır. Zira Hacer-i Esved, nce Hız. İbrahim'in sonra da Hız. Peygamber ve ashabının hatırasını yd etmeye vesile olan bir semboldür.

Nitekim bir defasında Hz. Ömer, Hacer-i Esved'e seslenecek; "Biliyorum ki sen bir taşsın. Ne zarar ne de fayda verirsin. Eğer ben, Resûlullah'ın sana dokunduğunu görmeseydim, sana el sürmez/öpmezdim." (Buharî, Hac, 57) dedi ve ona eliyle dokunarak selamladı / öptü. O, Hacer-i Esved'e bu şekilde seslenirken, bir taşa karşı yaptığı bu davranışın, cahiliyye dönemindeki putlara tapınma gibi olmadığını, bunun sadece Hz. Peygamber'in sünnetine uyararak Allah'a ta'zim ve yaklaşma için yapılan sembolik bir davranış olduğunu vurguluyordu.

Hacer-i Esved'i selamlama, Allah'a vermiş olduğu ahdi yenileme anlamına gelmektedir. Kul, ruhlar âleminde verdiği kulluk sözünü, amelleriyle ortaya koyduğu iman akdini bu defa Beyit'te, Beyt'in sahibinin önünde bu hareketiyle temsilî olarak yineler ve pekiştirir. İşte Hacer-i Esved'i selamlama, ahdi ve bey'atı tazelemeyi, sözünde durmayı sembolize eder.

Mültezem

Mültezem, Hacer-i Esved ile Kâbe kapısı arasında kalan kısımdır. İnsanlar buraya yapışarak ısrarla dua ettikleri için bu adın verildiği söylenmektedir. Allah Resûlü (s.a.s.)'nin de Mültezem'e gelerek göğsünü, yüzünü ve ellerini açıp oraya yapıştığı ve o şekilde dua ettiği rivayet edilmektedir. Mültezem'de yapılacak duaların kabul edileceği rivayetlerde yer almaktadır. Buranın fazileti hakkında pek çok rivayet vardır.

Öteden beri bazı kişiler gözyaşları içerisinde Mültezem'e yapışarak dua ederler. İster Kâbe'nin kapısına veya eşğine, isterse Kâbe'nin duvarlarına veya örtüsüne sarılarak ağlasın; kişinin ağlaması, en içten duygularla Mevla'ya yakarması, tıpkı yaramazlık yapıp da annesine kendisini affettirmek için gözyaşları döken çocuğun durumuna benzer. Anne onu

önce kabul etmese de, eteğini bırakmayan yavrusuna sonunda yüreği dayanamaz ve affeder, kucaklar, bağına basar. Aca-ba merhametlilerin en merhametlisi olan Allah, Kâbe'sinin etekleri etrafında defalarca tavaf eden, evinin perdelerine sarılmış ve bütün benliğiyle "Hatalarıma rağmen başka bir yere değil senin kapına geldim; benim günahım çok, ama senin merhametin daha çok! Beni affetmeden buradan ayrılmam ya Rabbi!" diye niyaz eden kulunu affetmez mi? İşte bu duy-gu ve düşüncelerle kişi izdihama neden olmamak kaydıyla Kâbe'de kendisini affettirmek için içtenlikle yalvarır, yakarır, gözyaşları döker. Şüphesiz böylesi içten bir yöneliş Yüce Allah tarafından karşılık görecektir. Rahman ve Rahim olan o ev sahibi Beyti yanındaki içten bir yönelişi boş çevirmeyecektir.

Makam-ı İbrahim

Kâbe kapısının birkaç metre karşısında, madenî sarı bir mahfaza içinde yer alan taşı, Hz. İbrahim'in, oğlu İsmail ile birlikte Kâbe'yi yeniden inşa ederken üzerine basıp iskele olarak kullandığına inanılmaktadır. Bir başka inanışa göre o, Hz. İbrahim'in insanları hacca davet için üzerine çıktığı taşdır.

Bunlardan her ikisi mümkün olabilirse de, bizim açımız-dan önemli olan, taş veya bu taşın bulunduğu yer Makam-ı İbrahim'in Kur'an-ı Kerim'de geçmesidir (*Bakara, 2/125; Âl-i İmran, 3/96*).

Gerek orada namaz kılınmasını söyleyen ayet, gerekse Hz. Peygamber'in Makam-ı İbrahim'i Kâbe ile arasına alarak namaz kılması sebebiyle, tavaf sonrası kılınan iki rekât namaz, izdihamın olmadığı durumlarda orada veya oraya yakın bir yerde kılınmaktadır. Hz. Peygamber, Makam-ı İbrahim'de kıldığı iki rekât namazında Allah'ın birliğini, tevhidini içe-ren Kâfirun ve İhlâs sûrelerini okumuştur. Ancak, kalabalık

zamanlarda bu namazın tam orada değil de, tavaf edenleri engellemeyecek şekilde başka bir yerde kılınması daha uygun düşmektedir.

Zemzem

Zemzem, Allah'ın Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail'e ihsan ettiği mübarek suyun adıdır. Hz. İbrahim, Allah'tan aldığı vahiy ile eşi Hacer ve henüz süt emmekte olan oğlu İsmail'i Zemzem'in bugünkü yerine bırakıp gider. Henüz Kâbe yapılmadığı ve Mekke şehri kurulmadığı için orada yaşayan birileri de yoktur.

Rivayetlere göre Hz. İbrahim, onları bırakarak bir şey söylemeden geri dönüp gitmek üzere hareket edince Hz. Hacer, ona kendilerini böyle bırakarak nereye gittiğini sorar. Fakat İbrahim (a.s.), birkaç defa tekrarlanan bu soruya cevap vermez. Bunun üzerine Hz. Hacer, ona bunu kendisine Allah'ın mı emrettiğini sorar. İbrahim (a.s.)'den 'Evet' cevabını alınca, büyük bir teslimiyetle 'Mademki Allah (c.c.) bunu emretti. O bizi korur, bizi burada zayi etmez' der.

İbrahim (a.s.), oradan ayrılarak 'Seniyye' diye adlandırılan yere gelince şöyle dua eder:

"Ey Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bir kısmını, senin kutsal evinin (Kâbe) yanında tarıma elverişli olmayan bir vadiye yerleştirdim. Bunu yaptım ki Rabbim, namazı kılsınlar! İnsanların gönüllerini onlara meylettir ve çeşitli ürünlerden onlara rızık ver ki şükretsinsinler!" (İbrahim, 14/37)

Çok geçmeden yanındaki suyu biten Hz. Hacer, yavrusuna su bulabilmek için, annelik sevgisi ve şefkatiyle sağa sola koşuşturmaya başlar. Su temin edebilecek birilerini görebilir

miyim diye Safâ ve Merve diye bilinen bu iki tepe arasında gidip gelir. İki tepe arasındaki vadiye indiği zaman çocuğunu göremediği için orayı koşarak geçer. Bu su arayışı, ilahî iradenin hemen Kâbe'nin yanı başından Zemzem suyunu ikram etmesine kadar devam eder.

Zemzem, hâlen Kâbe'nin 20 m. kadar doğusunda, Makam-ı İbrahim'e yakın bir yerde bulunan tavaf alanının altındaki kuyudan çıkmaktadır. 2003 yılında, tavaf alanını genişletmek amacıyla Zemzem kuyusuna iniş yeri kapatılmış, bunun yerine tavaf alanı etrafındaki Zemzem içme yerleri çoğaltılmıştır.

Hız. Peygamber'in Zemzem hakkında, "Zemzem ne niyetle içilirse o yararı sağlar" (İbn Mâce, Menasik, 78) buyurduğu rivayet edilmektedir. Çeşitli rivayetlerde onun şifa verici özelliği anlatılmıştır. Medine'ye hicret ettikten sonra Hız. Peygamber'in Mekke'den Zemzem suyu getirttiği de nakledilmektedir. Zemzem içerken, "Allah'ım! Senden yararlı ilim, bol rızık ve her dert için şifa istiyorum" diye dua edilir.

Kişi, tıpkı Hız. İbrahim ile oğlu İsmail'in Kâbe'yi ibadet için temizledikleri gibi, tavaf ederken gönül evi olan kalbini takva ile tertemiz yapar. Kalbindeki kirleri yıkar, yakar, yok eder ve Zemzem suyuna gelir. Orada ise bu defa o mübarek su ile midesini temizler. Bir daha haram lokma, şüpheli rızık girmeyecek hâle gelinceye kadar arındırır. Nefsini, açgözlülüğünü doyuracak kadar içer. Haramdan beslenme hastalığına şifa verecek kadar doyusuya içer. Tamahkâr nefsi susuncaya, vicdanı takva kararını duyuncaya, ruhu onunla doyunca kadar içer. Böylece, o mübarek yerlerde Yüce Allah'a söz verdikten sonra bir lokma da olsa, Zemzem'le pak eylediği midesini ifsat etmemeye, kazancını haramlarla kirletmemeye,

çocuklarını haksız kazançla beslememeye söz vererek içer bu arınma suyunu.

Sa'y

Hacda ve umrede yapılmakta olan sa'yin aslı, Hz. Hacer'in henüz kendisini emmekte olan oğlu Hz. İsmail için su ararken, bu iki tepe arasında koşması hadisesine dayanır. Sa'y, Hz. Hacer'in bu hatırasının canlandırılmasıdır. Safâ ile Merve arasında yapılan bu sa'y, Allah'ın rahmetinin en büyük göstergelerinden biri olan anne sevgisi ve şefkatinin Hz. Hacer validemizde kendini gösteren şeklinin yâd edilmesidir. Kadına ve annelik şefkatine, sevgisine, bu yüce duyguya İslâm'ın verdiği değeri gösteren simgesel bir harekettir.

Koşmak, hızlı yürümek anlamına gelen "Sa'y", bir arayışı simgeler. İnsan sa'y alanındaki koşuşturmasıyla, Hz. Hacer'e somut bir şekilde uzanan ilâhî rahmetten bir şeyler elde edebilme arzusundadır.

Sa'y, müslümanlar için umrenin fiil ve davranışlarından olduğu için, ibadet amacıyla katıldıkları bir yürüyüştür. Müslüman bu sayede kendisi gibi aynı yola girmiş aynı niyet ve duyguları taşıyanlarla beraber koşmanın heyecanını yaşar.

Safâ ile Merve arasında sa'y ederken umre yolcusu, manen kurtuluşu aramak için tıpkı Hz. Hacer validemiz gibi koşar. Beşerî olandan ilâhî rahmete koşar. Nefes nefese bütün uzaklıkları yakınlaştırarak, Yüce Yaratıcı'nın kendisine ne derece yakın olduğunu hissederek koşar.

Sa'y, tıpkı Hacer validemizin kızgın güneşin altında su-suzluktan kıvranan biricik İsmail'ine hayat verecek suyu arayışı gibi bir arayış iştiağıyla yapılmalıdır. Hz. Hacer'in

oğlu İsmail'i kurtarmak için koşuşturması gibi derin bir arzu ile... İlahî rahmete olan ihtiyacını bütün iştiyakı ile ortaya koymanın bir simgesi olarak...

Tıraş Olup İhramdan Çıkış

İhramdan çıkmak için yerine getirilen tıraş, kişinin kendi varlığını Allah yolunda feda edebileceğini simgeler. Bu, bir taraftan, gerektiğinde saçını değil, canını da Allah yolunda verebileceğini temsil ederken, başından dökülen her saç teli, âdeta dökülen günahlarını simgeler.

Hz. Peygamber, “Allah’ım, başlarını tıraş ettirenlere merhamet et!” diye üç defa dua etmiş, sahâbeden bazıları, “Saçlarını kısaltanlara da dua etseniz ey Allah’ın Resûlü?” demişler, O da dördüncüsünde “Saçlarını kısaltanlara da” diyerek onlar için de dua etmiştir. Sahâbeden kimileri saçlarını tamamen kazıtmış, bazıları da saçlarını kısaltmıştır (Buhari, Hac, 127).

Saçların tıraş edilmesi, tevazu, “başı açık-yalın ayak” diye tabir edilen muhtaç oluşu sembolize eder. Bu husus, hanımlarda saçların uçlarından bir miktar alınmasıyla sembolize edilir.

Umre ibadetine ilişkin umre fiil ve davranışları hakkında yapılan bu değerlendirmeler, yapılan bu ibadetin nasıl sembolik bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir.

Bütün ibadetlerde olduğu gibi umrede de önemli olan, ihlâs ve samimiyettir, aşkla yöneliştir. İhlâssız olarak yapılan ibadetler, yapay çiçekler gibidir. Görüntüsü güzel olsa bile, onda çiçeği çiçek yapan öz ve koku yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ZİYARET YERLERİ

GİRİŞ

Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere'nin gönüllerimizde ayrı bir yeri vardır. Bu mübarek şehirleri ziyaret etmek, manevi atmosferini doya doya yaşayabilmek hepimizin en büyük hasret ve özlemleri arasında yer alır. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.s), ailesi ve göklerdeki yıldızlar olarak nitelediği Sahabe-i Kiram buralarda yaşamıştır. Bu mukaddes beldeler Kur'an-ı Kerim'in, Peygamber Efendimize ayet ayet, sure sure indirilişine; İslam medeniyetinin âdeta nakış nakış dokunarak inşasına tanıklık etmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in iman, tevhid, hak ve batıl mücadelesi ile nice önemli tarihî olaylara sahne olmuştur. Bu ve benzeri özellikleriyle dünyanın en kutsal beldeleri olan, her zerresinden âdeta tarih fişkıran Mekke ve Medine'yi ve buralardaki önemli yerleri ziyaret etmek elbette bizleri heyecanlandıracağı gibi dinî ve manevî duygularımızın güçlenmesine vesile olacaktır. Bu nedenle mezkûr kutsal yerleri ziyaret etmek müstehap kabul edilmiştir.

Ziyaret edeceğimiz Mekke ve Medine'de yaşananlardan gerekli ibret ve dersi almak, tarihin derinliklerine âdeta bir yolculuk yaparak buraları daha iyi anlayabilmek şüphesiz bu kutsal topraklar hakkında yeterli bilgiye sahip olmakla mümkün olacaktır. Bu itibarla bu bölümde Mekke ve Medine ile buralardaki önemli ziyaret yerleri hakkında kısa bilgiler verilecektir.

A. MEKKE-İ MÜKERREME'DE ZİYARET YERLERİ

Günahlarından arınarak doğduğu gün gibi tertemiz olabilmek ümidiyle yola çıkan hac ve umre yolcuları bu mübarek şehirde hem ibadetlerini yerine getirmekte ve hem de buradaki tarihî ve dinî mekânları ziyaret etmenin eşsiz hazzını yaşamaktadır.

Umre yolculuğu, elbette sıradan bir yolculuk değildir. Yıllar süren bekleyişlerin ardından umre ibadetini yerine getirme imkânı ele geçmiştir. Yurdumuzda Kâbe ve Mekke özlemiyle yanıp tutuşan yüzbinlerce kardeşimizi dikkate aldığımızda Allah'ın evinde, O'nun misafiri olmak ve mübarek beldeye konaklamak ne güzel bir nimettir. Arafat, Müzdelife, Mina gibi hac ibadetinin yerine getirildiği mekânları, Kur'an'ın ilk ayetlerinin inişine şahit olan Hira'yı, hicretin başında Efendimizi ağırlayan Sevr'i görebilmek ne büyük bir bahtiyarlıktır. Bu ruh ve anlayış içerisinde Mekke-i Mükerrerme'de bulunan kişi, geçen her ânı büyük bir fırsat bilir ve zamanını en iyi şekilde değerlendirir. Harem beldeye gerekli edep ve olgunluğu asla elden bırakmaz. Bir yandan Rabbine karşı sorumluluklarını, diğer yandan Peygamber Efendimiz (s.a.s) ve onunla beraber iman edenlerin Yüce Dinimiz İslam için yaptığı mücadele ve fedakârlıkları düşünür.

Umre yolculuğu, kişinin manevî hayatını gözden geçirmesi ve ruhî bir yenilenme gerçekleştirebilmesi için önemli bir fırsattır. Kişinin kendini, yolunu, hayat yolculuğundaki yerini ve sonuçta Rabbini tanıması için bu fırsat iyi değerlendirilmelidir. Bunun için başından sonuna kadar bu yolculukta ibadet bilincinin muhafaza edilmesi gerekir. Çünkü bu bilinç kaybedilirse yapılan yolculuk anlamını yitirir ve

manevî açıdan içi boşaltılmış bir seyahate dönüşür. Böyle bir konuma düşmemek için, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem (a.s.)'den itibaren pek çok ulu'l-azm peygamberin Allah'a bağlılık ve teslimiyetine tanık olan kutsal topraklara doğru yola çıkarken bir bakıma kendimizi yeniden keşfetme yolculuğuna çıktığımızın farkında olmalıyız.

Umre yolcusu Yüce Allah'a (c.c) iyi bir kul olabilmek, Peygamberimizin gösterdiği yoldan gitmek ve ona layık bir ümmet olmak için dua eder. Sadece kendisi için değil; annesi, babası, eşi, çocukları, akrabaları, tüm Müslümanlar ve cennet yurdumuz için de dua eder.

1. Mekke-i Mükerrerme

Hız. İbrahim (a.s.) ve ailesinin Allah yolundaki teslimiyet ve fedakârlıklarına sahne olan, içinde Kâbe'yi ve hac ibadetinin yapıldığı yerleri barındıran, Kur'an-ı Kerim'in vahyine şahit olan, Hız. Hatice (r.a.) ile birçok sahabe-i kiramın medfun bulunduğu, Harem (dokunulmaz) olup Ümmü'l-Kura (şehirlerin anası) olarak adlandırılan Mekke-i Mükerrerme mübarek bir belde ve mukaddes bir şehirdir.

Mekke'nin, Hız. İbrahim ve ailesinin buraya gelmesinden önceki tarihi hakkında fazla bilgi yoktur.

Hız. İbrahim, Allah'ın emri üzerine eşi Hâcer ve oğlu İsmâil'i Mekke'ye Beytül-Haram'ın bulunduğu yere götürmüştür. O dönemde hiç kimsenin yaşamadığı, kurak ve çorak olan bu yerler, daha sonra Hız. İbrahim'in duası ile (İbrahim, 14/37) nimetlerin en bol olduğu, en bereketli yerleşim yeri

hâline gelmiştir. Hacer validemizin Allah'ın lütfu ile zemzem suyunu bulmasından sonra Cürhümlüler adlı kabile de Mekke'ye yerleşmiştir. Hz. İsmail bu kabileden bir kızla evlenmiş ve onlardan Arapça öğrenmiştir. Babası Hz. İbrahim ile birlikte Kâbe'yi inşa eden Hz. İsmail (a.s.) vefat edince Kâbe'ye bitişik olan Hicr'e annesi Hacer'in yanına defnedilmiştir.

Mekke'nin idaresi zaman içerisinde Kureyş kabilesine geçmiştir. Peygamber Efendimizin dedesi Abdulmuttalib'in Mekke'nin reisi olduğu bir dönemde Yemen Valisi Ebrehe ordusuyla Kâbe'yi yıkmak için Mekke'ye saldırmış ancak Allah onları yerle bir etmiştir. Bu olaydan kısa bir süre sonra Peygamber Efendimiz miladi 20 Nisan 571 tarihinde dünyaya gelmiştir. Peygamberimiz çocukluğunu ve gençliğini Mekke'de geçirmiş, 25 yaşında Hz. Hatice ile evlenmiş ve İbrahim dışındaki çocukları burada doğmuştur. 610 yılı Ramazan ayında kendisine ilk vahiy nâzil olmuş, 13 yıl boyunca Mekke'de İslamiyet'i yaymaya çalışmıştır. Ancak Mekke müşriklerinin baskı ve zulümleri nedeniyle Medine'ye hicret etmek zorunda kalmıştır. Hicretten 8 yıl sonra Mekke'nin fethi nasip olmuş ve Kâbe putlardan temizlenmiştir. Bundan sonra İslamiyet bütün Arabistan'da süratle yayılmaya başlamıştır.

2. Kâbe-i Muazzama

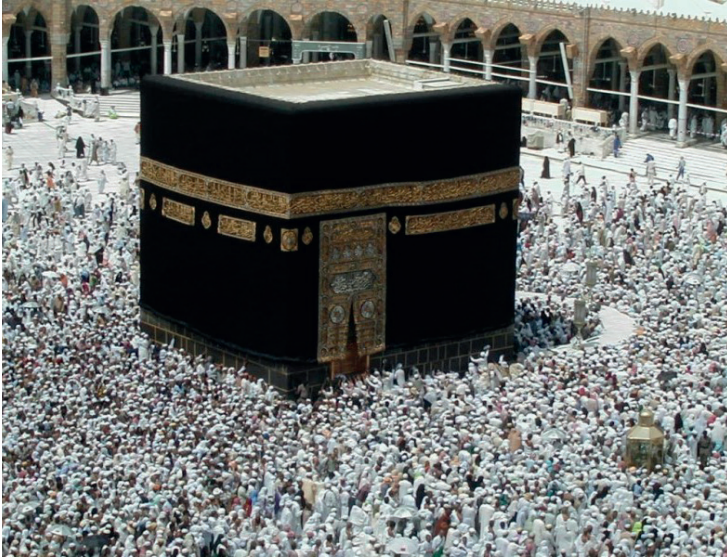
Kiblemiz olan Kâbe, yeryüzünde âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ibadet mekânıdır. Kâbe'nin ilk defa Hz. Âdem tarafından inşa edildiği ve yapımına meleklerin yardım ettiği rivayet edilmiştir. Daha sonra Kâbe Allah'ın emriyle Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden yapılmıştır (*Bakara, 2/124-129*).

Mekke'de Mescid-i Haram'ın ortasında yer alan Kâbe, "dört köşeli, küp şeklinde nesne" anlamına gelmektedir. Kur'an-ı

Kerim'de adı iki defa geçen Kâbe'ye; Beyt, Beytullah, el-Beytül-atık, el-Beytül-harâm gibi çeşitli isimler de verilmiştir.

Kâbe'nin Hz. İbrahim'den sonra kaç defa tamir ve inşa edildiği konusunda kesin bilgiler mevcut değildir. 605 yılında Kureyş tarafından gerçekleştirilen Kâbe'nin tamiratına Peygamber Efendimiz taş taşıyarak katılmış, Hâcer-i Esved'i yerine koyma şerefini paylaşamayan Kureyş kabileleri arasında hakemlik yaparak muhtemel bir çatışmayı önlemiştir.

Kâbe, Abdullah b. Zübeyr ve Abdulmelik b. Mervan tarafından yeniden inşa edilmiştir. Gerektiğinde bazı tamirler de yapılmıştır.

Osmanlı padişahlarından I. Ahmet (1612) zamanında kapsamlı bir onarım yapılmıştır. IV. Murad (1631) döneminde de şiddetli sel ve fırtına sebebiyle duvarları yıkılan Kâbe, aslına

uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. 1997'de Suudi hükümeti tarafından Kâbe'de kapsamlı bir tamirat gerçekleştirilmiş, binanın iç duvarının taşları numaralandırıldıktan sonra sökülerek kuvvetlendirilmiş ve dış duvarda taşlar arasında bulunan açıklıklar giderilmiştir.

Kâbe'nin dört köşesi (rükn) vardır. Bunlardan doğu köşesine Rükni-i Hacer-i Esved, güney köşesine Rükni-i Yemânî, batı köşesine Rükni-i Şâmî, kuzey köşesine Rükni-i Irâki denir.

Kâbe'nin Hacer-i Esved, Kâbe kapısı, Mültezem, Makâm-ı İbrahim, Hatim, Hicr, Altınoluk, Şazervan gibi bölüm ve unsurları bulunmaktadır.

Kâbe ile Mescid-i Haram arasında kalan alana Metaf (tavaf yapılan yer) adı verilmektedir.

Kâbe'nin Bölümleri

a) Kâbe Kapısı

Kâbe kapısı, Kâbe'nin kuzeydoğu duvarında, Hâcer-i Esved'in yakınında ve yerden yaklaşık 2 metre yüksekliktedir. Kâbe'nin kapısı ilk defa Halife I. Velid (711-712) tarafından altın levhalarla kaplattırılmıştır. Kâbe'nin kapısı veya kaplamaları tarih boyunca halife, sultan ve devlet adamları tarafından ya tamamen değiştirilmiş ya da yeniletilmiştir.

b) Hacer-i Esved (el-Hacerü'l-Esved)

Hacer-i Esved, Kâbe'nin doğu köşesinde, yerden 1,50 metre yükseklikte, gümüşten bir muhafaza içinde bulunmaktadır. Arapça'da "siyah taş" anlamına gelen Hacer-i Esved yaklaşık 30 cm. çapında ve yumurta biçiminde siyaha yakın koyu kırmızı renktedir. Hacer-i Esved, Hz. İbrahim tarafından Kâbe'nin inşası esnasında tavafın başlangıç noktasını belirlemek amacıyla Ebu Kubeys dağından getirilerek yerine yerleştirilmiştir. Kâbe'nin zaman içinde sel ve yangın gibi çeşitli afetlere ve insanların saldırılarına maruz kalmasının sonucunda Hacer-i Esved'de bazı hasar ve parçalanmalar

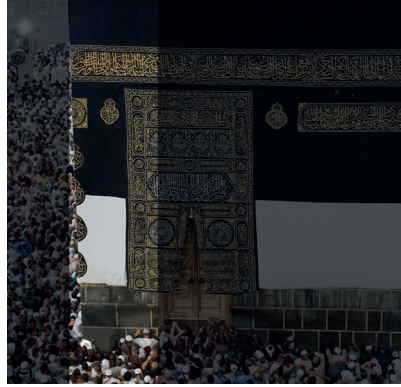
meydana gelmiş, ancak her defasında bu parçalar büyük bir titizlikle yerlerine yapıştırılarak korunmaya çalışılmıştır.

Hacer-i Esved'in faziletine ve Peygamber Efendimizin onu öptüğüne dair rivayetler bulunmaktadır. Bununla birlikte günümüzde tavaf esnasında aşırı izdiham olması nedeniyle öpmek yerine Hacer-i Esved'i istilam etmek (uzaktan selamlama) daha uygun olacaktır.

c) Mültezem

Hacer-i Esved ile Kâbe kapısı arasında kalan kısma “mültezem” (sıkı sıkıya yapı-şılan yer) adı verilir. Bazı hadislerde mültezemin duaların kabul edildiği mübarek bir yer olduğu belirtilmiş, Hz. Peygamber ile sahâbe ve tâbiînden birçok kimsenin burada dua ettiği nakledilmiştir.

d) Hatim ve Hicr

Kâbe'nin kuzeybatı duvarının önünde, iki ucu arasındaki uzunluğu yaklaşık 2 metre ve yerden yüksekliği 1,5 metre olan yarım daire şeklindeki duvar Hatim olarak adlandırılır.

Kâbe'nin kuzeybatı duvarı ile “Hatim” arasındaki boşluğa ise “Hicr” veya “Hicr-i İsmâil” denir. Hicr, Kâbe'den ayrılmış olmakla birlikte onun bir parçasıdır.

Hz. İbrahim Kâbe'yi yaptığında Hatim buraya dâhil idi. Ancak Kureyş kabilesi tarafından yeniden tamir edildiği dönemde inşaat malzemesinin yetmemesi nedeniyle Kâbe'nin bu duvarı biraz içeri çekilmiş ve bu kısım duvarın dışında bırakılmıştır. Peygamber Efendimiz de daha sonra bu şekilde kalmasını uygun bulmuştur. Hicr, Kâbe'nin bir bölümü olduğu için tavafın Hatim denilen duvarın dışından yapılması vaciptir.

e) Altın Oluk

Kureyşliler 605 yılında Kâbe'yi inşa ederken kuzeybatı duvarına tavanda biriken suların Hicr'e akması için bir oluk (mîzâb) koymuşlardır. Bu oluk ilk defa Emevi Halifesi I. Velid tarafından altınla kaplatılmış ve bundan sonra "Altın Oluk" adıyla anılmaya başlanmıştır. Altın Oluk daha sonraki dönemlerde ve Osmanlılar döneminde birkaç defa onarılmış ve yenisiyle değiştirilmiştir.

f) Kâbe Örtüsü

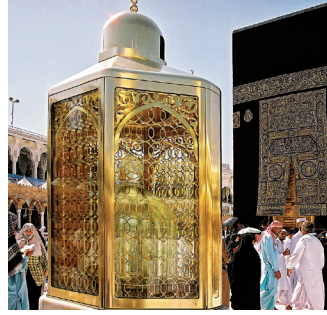
Kâbe'nin dört duvarı üzerine dıştan ve içten örtü asılması eski bir gelenektir. Tarih boyunca farklı dönemlerde kırmızı, yeşil ve beyaz renkte örtü asılmıştır. Siyah renk örtü asılmasına ise Abbasiler döneminde başlanmıştır ve günümüzde de devam etmektedir.

Kâbe örtüsü Mekte'de bulunan özel bir fabrikada her yıl dokunmakta ve kurban bayramından bir gün önce Arefe gününde değiştirilmektedir.

g) Makam-ı İbrahim

Kâbe kapısının bulunduğu tarafta, Kâbe'ye yaklaşık 10 metre uzaklıkta olan ve büyük bir cam fanus içinde tutulan taş Makam-ı İbrahim adı verilir. Hz. İbrahim'in Kâbe'yi inşa ederken bu taşı iskele olarak kullandığı veya insanları bu taş üzerine çıkararak hacca

davet ettiği rivayet edilmektedir. Taşın üzerinde bulunan ve Hz. İbrahim'in olduğu kabul edilen ayak izleri açık bir şekilde görülmektedir. Makam-ı İbrahim ifadesi Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmektedir (*Bakara, 2/125; Âl-i İmrân, 3/97*).

3. Mescid-i Haram

Mekke'de, ortasında Kâbe'nin bulunduğu büyük cami-i şeriftir. Bu mescide hürmet gösterilmesi gerektiğinden Mescid-i Haram adı verilmiştir. Harem-i Şerif de denilmektedir. Yeryüzünde bilinen ilk mescid olan Mescid-i Haram, Peygamber Efendimiz ve Hz. Ebubekir zamanında herhangi bir değişikliğe uğramadan kullanılmaya devam edilmiştir. Hz. Ömer döneminde çevresindeki bazı evler istimlak edilerek büyük oranda genişletilmiş ve etrafı göğüs hizasında bir duvarla çevrilmiştir. Mescid-i Haram'a ilk revak Hz. Osman zamanında yapılan genişletilmeye inşa edilmiştir. Bundan sonra birçok defa gerçekleştirilen genişletmelerde Mescid-i Haram'ın merkezindeki Kâbe'nin yer aldığı açık avlu korunmuş ve bütün çalışmalarda Kâbe'nin merkezde bulunmasına özen gösterilmiştir. Kanûni Sultan Süleyman devrinde Mescid-i Haram'ın kapılarının eşikleri taş basamaklarla yükseltilmiştir. Mescid-i Haram mimari

açından kesin şeklini Osmanlı padişahlarından II. Selim ve III. Murad zamanında almış ve etrafı revaklarla çevrilmiştir.

Suudiler döneminde 1993 yılında tamamlanan genişletme çalışmaları neticesinde Harem-i Şerif aynı anda yaklaşık bir milyon insanın namaz kılabileceği genişliğe ulaşmıştır. Son olarak 2013 yılında başlatılan genişletme çalışması ile tavaf alanı aynı anda yüz bini aşkın insanın tavaf yapabileceği genişliğe kavuşmuştur. Bu genişletme çalışması tamamlandığında Harem-i Şerif aynı anda iki milyon insanın namaz kılabileceği bir kapasiteye ulaşacaktır. Söz konusu çalışmada Osmanlı revakları yerinden sökülüp gerekli bakım ve onarımları yapılarak yeniden monte edilmiştir.

Peygamber Efendimiz İslamiyet'i tebliğ için zaman zaman Mescid-i Haram'ı kullanmış, yapılan baskılara rağmen Hacer-i Esved ile Rük-n-i Yemânî arasında namaz kılmıştır. Hz. Ömer'in İslamiyet'i kabul etmesinden sonra Müslümanlar Mescid-i Haram'da açıkça namaz kılmaya başlamışlardır. Kur'an'da, Mescid-i Haram'ın ziyaret edilmesini

engellemenin ve halkını oradan çıkarmanın Allah katında büyük günah olduğu belirtilmiştir. Mekke'nin fethi üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.s) meşhur fetih konuşmasını Mescid-i Haram'da yapmış ve oraya sığınanların emniyette olacağını bildirmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) Mescid-i Haram'ın; yeryüzünde ilk mescit ve ziyaret edilmeye değer en önemli üç mescitten biri olduğunu (diğerleri Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ), burada kılınan namazın diğer mescitlerde kılınan namazlardan yüz bin kat daha faziletli olduğunu bildirmiştir (*İbn Mace, Salat, 195*).

Dünya Müslümanları için toplantı ve buluşma yeri ve ilim merkezi olma özelliğini asırlardır koruyan Mescid-i Haram'da günün her saatinde büyük bir hareketlilik yaşanmaktadır.

4. Safâ-Merve

Safâ, Mescid-i Haram'ın kuzeydoğusunda Merve'den biraz daha yüksek ve Kâbe'ye daha yakın olan tepedir. Merve ise Safâ'nın tam karşısında ve Mescid-i Haram'ın kuzeybatısında ve Kâbe'nin Rûkn-i Irâkî köşesinin karşısında yer alır.

Kur'an-ı Kerim'de Safâ ile Merve'nin Allah tarafından konulmuş sembollerden ve hac ile umre ibadetinin yapıldığı yerlerden olduğu belirtilmiştir (*Bakara, 2/158*). Hac ve umre menâsikinin bir parçası olup Safâ ile Merve arasında gerçekleştirilen "sa'y", Hz. Hacer'in bu iki tepe arasında oğlu İsmâil için su araması hadisesine dayanmaktadır.

Hz. İbrahim (a.s.), oğlu İsmâil ile Kâbe'nin yapımını tamamladığında, "Ey Rabbimiz! Bize ibadet usullerimizi göster" diye dua edince Cebrâil (a.s.) diğer hac menâsiki yanında Safâ ile Merve arasındaki sa'yi de onlara öğretmiş, ardından gelen

peygamberler ve ümmetleri de Kâbe'yi ziyaret ettikten sonra Safâ ile Merve arasında sa'y etmeyi sürdürmüştür.

Peygamber Efendimiz, peygamberliğinin ilk yıllarında zaman zaman Safâ tepesine çıkarak İslam'ı tebliğ etmiş, Safâ ile Merve tepelerine çıktığı zaman Kâbe'ye dönerek ellerini yukarıya kaldırıp dua etmiştir.

Son dönemde Mescid-i Haram'da yapılan genişletme çalışmaları çerçevesinde sa'y alanı daha rahat ve kullanışlı hâle getirilmiş ve 3 kat olarak yeniden yapılmıştır. Safâ ile Merve arasındaki sa'y yerinin uzunluğu yaklaşık 400 metre ve genişliği 20 metredir.

Safâ'ya yakın olan tarafta iki yeşil ışık arasında 55 metrelik mesafede hervele (kısa adımlarla koşarak, canlı ve çalımı yürüyüş) yapılır.

5. Peygamber Efendimizin Doğduğu Evin Yeri

Peygamber Efendimizin (s.a.s) doğduğu ev, Mekke'nin doğusunda, sa'y alanının karşısında Mina ve Aziziye'ye giden tünel girişine yakın bir yerde bulunmaktadır.

Peygamberimizin doğduğu ev çeşitli dönemlerde tamir ettirilmiş, Abbasiler döneminde mescide dönüştürülmüştür. Osmanlı Sultanı II. Mustafa, bu evde Peygamberimizin doğduğu Rebülevvel ayının 12. gecesinde ve ilk vahyin geldiği Ramazan ayının 27. gecesinde mevlit törenleri düzenlenmesini emretmiş ve bunun için tahsisat ayırmıştır.

Günümüzde bu evin yerinde son yıllarda yapılan ve kütüphane olarak kullanılan bir bina bulunmaktadır.

6. Mescid-i Cin

Mescid-i Cin, Cen-netü'l-Muallâ'nın yakınında ve Mescid-i Haram'ın kuzeyinde olup buraya yürüme mesafesindedir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) değişik zaman ve mekânlarda cinlere vahiy tebliğ etmek için Kur'an okurdu. Bir gün Abdullah b. Mes'ûd'la birlikte Hacûn yakınlarında bir yere gittiklerinde toprağa bir çizgi çekerek ondan bunu aşmamasını istemiş ve çizginin ilerisinde cinlere Kur'an okumuştur. Daha sonraları bu

yere Mescid-i Cin olarak adlandırılan bir mescit yapılmıştır. Zaman içerisinde birkaç defa yenilenen bu mescit son olarak 2000 yılında yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.

7. Cennetü'l-Mualla

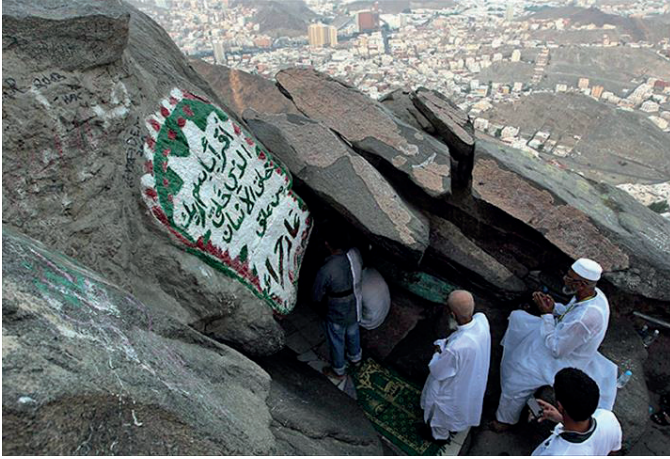
Mekke'nin en eski mezarlığı olan Cennetü'l-Mualla, Mescid-i Haram'ın kuzeyinde ve buraya yürüme mesafesinde olup Cin Mescidi'ne yakın bir yerdedir.

Peygamber Efendimizin dedeleri Kusay ve Abdülmutta-lib, amcası Ebû Tâlib, hanımı Hz. Hatice, oğulları Kâsım ve Abdullah ile sahabeden Abdullah b. Zübeyr'in mezarlarının bu mezarlıkta olduğu bilinmektedir. Peygamber Efendimizin burası için "*Bu kabristan ne güzeldir!*" dediği rivayet edilmiştir.

Hz. Hatice'nin buradaki kabrinin üzerine Kanûnî Sultan Süleyman tarafından kubbeli bir türbe yaptırılmış ve bir de türbedar görevlendirilmiştir. Ancak 1926 yılında Cennetü'l-Muallâ'daki bütün türbeler yıktırılmış ve mezar taşları kaldırılmıştır. Bugün de hiçbir türbe ve mezar taşının bulunmadığı Cennetü'l-Muallâ, halen mezarlık olarak kullanılmaktadır.

8. Hira

Peygamber Efendimize ilk vahyin geldiği mağaranın adı Hira, bu mağaranın bulunduğu dağın adı ise Nur Dağı'dır (Cebel-i Nur). Bu dağa Hira Dağı da denilmektedir. Nur Dağı Mekke'nin kuzeydoğusunda Kâbe'ye yaklaşık 5 km uzaklıktadır. İnsanlara en doğru yolu gösteren vahiy nurunun Peygamber Efendimize ilk defa bu dağda inmiş olmasından dolayı bu adı aldığı sanılmaktadır.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) otuz beş yaşlarında iken Ramazan aylarında Hira mağarasına gidip gelmeye başlamıştı. Özellikle nübüvvetin ilk müjdeleri olarak kabul edilen sadık rüyalar gördüğü altı ay içerisinde, yalnız kalmak istiyor ve bu mağarada tefekküre dalıyordu. Azık olarak yanına çok az miktarda süt, kurutulmuş et veya zeytinyağı ile kuru ekme alır, bunlar tükenince evinden yenisini tedarik edip tekrar mağaraya dönerdi. Hira'dan her inişinde, evinden önce Mes-cid-i Haram'a giderek Kâbe'yi tavaf etmeyi âdet edinmişti.

Kırk yaşına basıp olgunluk çağına ulaştığı 610 yılı Ramazan ayının Kadir Gecesinde sabaha karşı, Peygamber Efendimize Hira'da iken daha önce hiç karşılaşmadığı Cebrâil (a.s.) Alak sûresinin "ikra" (oku) emriyle başlayan ilk beş ayetini getirmiştir. Cebrâil ilk defa Nur Dağı'nda, bütün ufku kaplamış ve bir taht üzerinde oturmuş hâlde Peygamberimize aslî suretinde görünmüştür. Bu olay üzerine aşırı bir heyecan ve korkuya kapılan Peygamberimiz süratle Hira'dan inerek evine

gelmiş ve Hz. Hatice'den üstünü örtmesini istemiştir. Daha sonra Hz. Hatice onu amcası Varaka b. Nevfel'e götürmüştür. Peygamberimiz ondan, kendisine gelenin vahiy meleği Cebrâil olduğunu öğrenerek sükûn bulmuştur.

Peygamberimizin hayatında önemli bir yeri olan bu mağara; üst üste yığılan kaya blokları arasında kalmış iki tarafı açık, tünele benzer şekilde gayri muntazam bir boşluktan ibarettir. Mağaraya tabii kayalardan oluşan yüksek basamaklarla çıkılır ve dar bir düzlükten geçerek girilir.

Nur Dağı, çevresindeki diğer dağlardan daha dik ve yüksek olup çıkılması zor, çıplak ve kaygan kayalardan meydana gelen sivri tepesiyle uzak mesafelerden dahi kolaylıkla fark edilmektedir.

9. Sevr Dağı

Peygamberimizin hicret esnasında gizlendiği, Kur'an-ı Kerim'de zikri geçen (*Tevbe, 9/40*) mağaranın bulunduğu dağdır. Yaklaşık 759 metre yükseklikte olan Sevr Dağı, Mescid-i Haram'a 3 km uzaklıktadır.

Mekke'de müşriklerin müslümanlara karşı yaptıkları baskı ve zulümlerin dayanılmaz hâle gelmesi üzerine Peygamberimiz onların Medine'ye hicret etmesine izin vermişti.

Mekke'de Peygamberimizle birlikte Hz. Ebubekir, Hz. Ali ve birkaç sahabe kalmıştı. Medinelilerin İslam'ı kabul edip

Peygamberimize kucak açmasından, Peygamberimizin de oraya gidip onların başına geçmesinden ve her türlü zulme rağmen İslam'ın yayılmaya devam etmesinden iyice endişelenen müşrikler Peygamberimizi öldürmeye karar verdiler. Bu maksatla evinin etrafını kuşattılsa da Allah onların bu hain planını Cebrail aracılığıyla Peygamberimize bildirdi ve hicret etmesine izin verdi. Peygamberimiz evine Hz. Ali'yi bıraktı, yerden aldığı bir avuç toprağı Yasin suresinin ilk ayetlerini okuyarak dışarda bekleyen silahlı kişilerin üzerine saçtı ve aralarından ayrıldı. Hz. Ebubekir'in evine varıp gerekli hazırlığı yaptıktan sonra birlikte hicret etmek üzere yola çıktılar ve Sevr Dağı'nda bir mağaraya gizlendiler. Burada 3 gün kaldıktan sonra daha önceden tutulan bir kılavuzla birlikte 13 Eylül 622 tarihinde Medine'ye doğru yola çıktılar. Peygamberimizi arayan müşriklerden bazıları Sevr mağarasının ağzına kadar geldilerse de rivayete göre bir örümcek mağaranın ağzına ağ örmüş olduğu için içeriye bakmadan döndüler. Bu sırada endişeye kapılan Hz. Ebubekir'i Peygamberimiz "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" (Tevbe, 9/40) diyerek teselli etmiştir.

Peygamber Efendimiz ve Hz. Ebubekir'i 3 gün barındırmakla şereflenen Sevr mağarası, dağın zirvesine yakın bir yerde, Mekke tarafına bakan yamaçta büyük bir kayanın altında kalan boşluk şeklinde doğal ve küçük bir mağaradır. Mağaranın biri batı, diğeri doğu tarafında iki girişi bulunmaktadır. Hz. Peygamberin girdiği batı yönündeki giriş dar olup zeminden biraz yüksektedir. Doğu yönündeki giriş ise insanın rahatlıkla girip çıkabileceği büyüklüktedir.

10. Arafat

Arafat, haccın en önemli rüknü olan vakfenin yapıldığı yerdir. Mekke'nin 25 km doğusunda ova görünüşünde düz bir alandır. En uç noktaları arasında doğudan batıya 6,5 km, kuzeyden güneye 11-12 km uzunlukta olan bu alan yaklaşık 14 km²'dir. Kuzey kesiminde Cebel-i Rahme denilen bir tepe vardır.

Arefe ve Arafat, kelime olarak “bilme, anlama, tanıma” ve “güzel koku” gibi manalara gelen bir kökten türemiştir. Buraya Arafat adının verilmesinin kesin sebebi bilinmemektedir. Bununla bir-

likte; Hz. Âdem ile Hz. Havvâ'nın yeryüzüne indikten sonra burada buluşmaları veya Cebrâil'in Hz. İbrahim'e haccın yapılışını öğretirken Arafat'a geldiklerinde ona, “Arefte?” (anladın mı?) diye sorması, onun da “Areftü” (anladım) demesinden dolayı buraya Arafat denildiği kaynaklarda yer almaktadır.

Peygamber Efendimiz Arafat hakkında şöyle buyurmuştur: “Allah'ın cehennemden en fazla kulunu azat ettiği gün Arafat günüdür.” (Müslim, Hac, 436); “Hac Arafat'tır.” (Ebu Davut, Menasik, 68); “Duaların en faziletlisi arefe günü yapılan duadır.” (Muvatta', Hac, 81)

Peygamberimiz Arafat Vakfesini Cebel-i Rahme tepesinin yakınında yapmıştır. İslam'ın kemale erdiğini bildiren ayet-i kerime de (Maide, 5/3) burada nazil olmuştur.

Arafat, günümüzde ağaçlandırılmış ve 9 otoyol ile Müzdelife'ye bağlanmıştır.

11. Nemire Mescidi

Arafat bölgesinin kuzeybatı tarafında Müzdelife istikametinde bulunan büyük caminin adıdır. Hacda arefe günü öğle ve ikinci namazları cemaat-i kübra (büyük cemaat) ve cem-i takdim (usulüne göre birleştirilerek) ile bu camide kılınır ve burada hutbe okunur.

Veda haccında Peygamberimiz için burada bir çadır kurulmuş, kendisi burada namaz kıldırılmış ve hutbe okumuştur. Daha sonra buraya yapılan küçük mescit tarih boyunca pek çok defalar yenilenmiştir. Halen burada yaklaşık 300 bin kişinin namaz kılabilceği altı minareli büyük bir cami bulunmaktadır.

12. Müzdelife

Müzdelife, Harem sınırları içinde Arafat ile Mina arasında kalan bir bölgenin adıdır. Mekke'ye 13 km mesafede olan Müzdelife'nin doğu-batı istikametindeki uzunluğu 4370 metre, toplam alanı 963 hektardır. Günümüzde sınırları işaret levhalarıyla belirlenmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de geçen Meş'ar-ı Haram da (*Bakara, 2/198*) Müzdelife'dedir. Haccın vaciplerinden olan Müzdelife vakfesi burada yapılır. Hacılar Arafat dönüşü gece burada akşam ve yatsı namazlarını birleştirerek kırlarlar.

Müzdelife kelimesi “yaklaşmak, yaklaştırmak” anlamına gelen bir kökten türemiştir. Hac mevsiminde Arafat'tan inen insanların toplanarak zikir, dua ve vakfe ile Allah'a yaklaşımları yahut burasının insanları Allah'a yaklaştırmasından dolayı bu mekâna Müzdelife adı verilmiştir.

13. Mina

Mina, Mekke ile Müzdelife arasında, Mescid-i Haram'ın yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda, toplam alanı 812 hektar olan ve Harem sınırları içinde bulunan bir yerdir. Şeytan taşlama, kurban kesme, bayram günlerinde konaklama gibi hac ibadetleri (menâsik) burada yapılır.

Hız. Âdem'in burada cenneti arzu etmesi, Cenâb-ı Hakk'ın bu yerde Hız. İbrahim'e yahut bütün kullarına lütufta bulunması, insanların toplandığı veya kan akıtılan yer olması,

insanların bayram günlerinde burada toplanması ve Allah'a yaklaşıp azabından emin olma ümidiyle kurban kesmesi gibi sebeplerle buraya Mina ismi verildiğine dair rivayetler bulunmaktadır.

Hız. İbrahim'in Allah'ın emrini yerine getirmek üzere oğlu İsmail'i kurban etmek için getirmesi (*Saffat*, 37/102-107), büyük, orta ve küçük şeytan denilen yerlerde şeytanın onu vazgeçirmek için karşısına çıkması, Hız. İbrahim'in de onu taşlaması ve Allah'ın İsmail'in yerine kurban edilmek üzere bir koç göndermesi olayı burada meydana gelmiştir.

Mina sınırları içinde ve yakın çevresinde bazı önemli olayların hatırasını yaşatan birkaç mescit bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve hâlen mevcut olanı, Resûlullah'ın da hac sırasında namaz kılıp insanlara hitap ettiği yerde inşa edilmiş olan Mescid-i Hayf'tır. Bir diğeri de Hız. İbrahim'e oğlunu kurban edeceği sırada, Allah tarafından gönderilen kurbanın kesildiği kabul edilen yerde yaptırılan Mescid-i İsmail'dir. Büyük şeytandan Mekke istikametine doğru az ilerde sağ tarafta bulunan mescide ise Akabe veya Biat Mescidi

denilmektedir. Bu mescidin bulunduğu yerde tarihin akışını değiştiren Akabe biatı olayı gerçekleşmiştir.

14. Cemerât

Hacıların kurban bayramı günlerinde Mina'da attıkları küçük taşların her birine ve bu taşların atıldığı üç ayrı yere “*cemre*” denir (çoğulu: *cemerât*). Cemrelerden Mina-Mekke yönündeki ilkinde küçük veya birinci cemre, ikincisine orta cemre, üçüncüsüne de büyük cemre veya Akabe cemresi adı verilir. Birinci cemre ile orta cemre arasında 156,40 metre, orta cemre ile Akabe cemresi arasında 116,77 metre mesafe bulunmaktadır. Hacıların cemrelere rahat ve kolay bir şekilde taş atabilmeleri/şeytan taşıyabilmeleri için cemrelerin bulunduğu mahal dört katlı olarak yeniden yapılmıştır.

B. MEDİNE-İ MÜNEVVERE'DE ZİYARET YERLERİ

Günahlarından arınarak doğduğu gün gibi tertemiz hâle gelmek ümidiyle yola çıkan Müslümanların bu mübarek şehri ziyaret etmeleri, kutlu yolculukta manevî hazzın en yoğun hissedildiği önemli anlardan biridir.

Bu ziyaret, elbette sıradan bir ziyaret değildir. Birkaç günlüğüne de olsa bu kutsal beldenin havasını teneffüs etmek bir özlemdir. Peygamber Efendimize (s.a.s), onun getirdiği değerlere, kardeşliğe, dostluğa, samimiyete ve sadakate duyulan bir özlem ve hasret.

Bu özlem ve hasretle yanıp tutuşan kutlu yolcu, kısa da olsa Efendimizin (s.a.s) civarında bulunduğu, ona komşu olduğu bilinciyle yaşar Medine'yi. Bunun ne büyük bir bahtiyarlık olduğuna inanarak burada gösterilmesi gereken edebi ve olgunluğu asla elden bırakmaz. Her ânını en güzel şekilde yaşar ve değerlendirir. Efendimizin (s.a.s) ve sahabelerinin, Yüce Dinimiz İslam için yaptığı fedakârlıkları düşünür. Tevbe ve istiğfarı, zikri, duayı ve Peygamber Efendimize salavatı dilinden düşürmez.

1. Medine-i Münevvere

Medine, Suudi Arabistan'ın batısında Hicaz bölgesinde Mekke'nin yaklaşık 450 km kuzeyinde yer alır. Medine, Hicret'ten önce ve Hicret'in ilk yıllarında Arap kabileleri ile birlikte birçok Yahudi kabilesinin de yaşadığı eski bir şehirdi.

İslam'dan önceki adı Yesrib iken hicretten sonra Peygamber Efendimiz tarafından “*el-Medine*” olarak adlandırılmıştır. Medine'nin; hoş ve güzel anlamında “*Tâbe, Taybe*”, Peygamberin Şehri anlamında “*Medinetü'n-Nebi*” gibi adları da vardır. Günümüzde bu isimlerle birlikte daha çok “*Allah Resulü'nün*”

nuruyla aydınlanmış şehir” anlamına gelen “el-Medinetü'l-Münevvere” ismi kullanılmaktadır.

Bu nurlu şehir Peygamberimizin hicret yurdudur. Burada yaşayan bahtiyar insanların Birinci ve İkinci Akabe Biatlarında Peygamber Efendimizle (s.a.s.) buluşup ona bağlılık yemini etmeleri sonucu İslam’la tanışmıştır. Mekkeli müşriklerin baskı ve eziyetleri sonucu Peygamberimiz 24 Eylül 622 tarihinde buraya hicret etmiştir. Medine hicretle birlikte Mekkeli birçok muhacirin de sığınağı ve İslam’ın parlayan bir merkezi olmuştur. İslam’ın nuru dünyaya buradan yayılmıştır.

Peygamber Efendimiz, peygamberlik hayatının son yıllık kısmını burada geçirmiş, Kur’an’ın büyük bir kısmı bu topraklarda inmiştir. İlk İslam devleti Peygamberimiz tarafından Medine’de kurulmuştur. Allah Resulü son nefesini bu kutlu şehirde vermiş ve burada toprağa tevdi edilmiştir. Medine aynı zamanda Peygamber Efendimizin (s.a.s), bazı eşlerinin, çocuklarının ve on bini aşkın sahabe-i kiramın medfun olduğu mübarek bir beldedir.

Medine, başta hurmacılık olmak üzere, ziraatın hâkim olduğu, bitki örtüsü, iklimi, havası ve suyuyla bambaşka bir yerleşim yeridir.

Şehrin kurulduğu geniş düzlüğün kuzeyi Uhud, güneyi Ayr Dağı, doğusu Vâkım ve batısı da Vebere harreleriyle

(volkanik lav akıntısının oluşturduğu siyah bazalt taşlıklar) kuşatılmıştır.

Asr-ı saadette on bin civarında nüfusu ile mütevazı, küçük bir yerleşim yeri iken bu gün bir buçuk milyona yaklaşan

nüfusu ile büyük ve modern bir şehir hâline gelmiştir.

Hicretten sonra Resûl-i Ekrem (s.a.s), “İbrahim Peygamberin Mekke’yi harem yaptığı gibi ben de Medine’yi harem yaptım” (Müslim, Hac, 462) hadis-i şerifiyle Medine’yi harem (saygın, dokunulmaz) ilan etmiş; böylece bu kutlu şehir Mekke-i Mükkerre’den sonra İslam’ın ikinci harem olmuştur.

2. Mescid-i Nebevî

Mescid-i Nebevî, “Peygamberin Mescidi” demektir. Efendimizin (s.a.s) Medine-i Münevvere’ye hicret ettikten sonra ilk yaptığı iş, burada bir mescidin inşası olmuştur. Bunun için devesini serbest bırakmış, devenin çöktüğü yere mescit yapma kararı vermişti. Burası Sehl ve Suheyl adında iki yetime aitti. Bunlar, arsayı karşılıksız vermeyi teklif ettilerse Efendimiz (s.a.s) bunu kabul etmemiş, bedelini ödeyerek buraya mescit inşa etmiştir. Mescit tamamlanıncaya kadar Ebu Eyyub el-Ensari’nin evinde misafir olmuştur.

Mescid-i Nebevî'nin ilk hâli

Mescidin üzeri hurma dalları, yaprakları ve otlarla kapatılmış, zeminine de kum serilmişti. Daha sonra zemine yıkanmış kum serilmiş, çatı da toprakla kapatılmıştır. Doğusuna da duvar boyunca “Hücre-i Saadet” diye adlandırılan ve Peygamber Efendimizin (s.a.s) hanımlarına ait olan küçük odalar yapılmıştı.

Mescid-i Nebevî'nin ilk genişletilmesi bizzat Peygamber Efendimiz zamanında olmuştur. Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında daha kapsamlı yenileme ve genişletilme yapılmıştır. Osmanlı padişahları da, Medine'nin ve Mescid-i Nebevî'nin imarına özel önem vermişlerdir. Osmanlı döneminde Mescid-i Nebevî'ye yönelik ilk imar faaliyeti Kanunî Sultan Süleyman

tarafından gerçekleştirilmiş (1531-1540) ve daha sonra muhtelif zamanlarda Mescid-i Nebevî'de tamirat ve yenilikler yapılmıştır.

Mescid-i Nebevî tarihî süreçte, ihtiyaca göre yapılan genişletme çalışmaları neticesinde 400.000 m²'lik bir alana ulaşmıştır. Günümüzde avlusu ile birlikte aynı anda ortalama bir milyon kişi namaz kılabilir. Dört olan minaresi, 1984-1994 yılları arasında yapılan genişletme çalışmalarında altı minare daha ilave edilerek on minareye çıkarılmıştır. Yeni yapılan minareler 104 metre yüksekliğindedir. Minarelerin üstündeki hilaller altın kaplama olup Türkiye'de imal edilmiştir. Mescidin üzerinde, ihtiyaç anında açılıp kapanma özelliğine sahip yirmi yedi adet kubbe bulunmaktadır. Mescidin bodrum kısmı ise otopark olarak kullanılmaktadır.

Mescid-i Nebevî, Mescid-i Haram'dan sonra yeryüzündeki en faziletli mescittir. Allah Resulü (s.a.s), "Mescid-i Haram, benim şu mescidim ve Mescid-i Aksa'dan başka hiçbir mescit için (ibadet etmek maksadıyla) yolculuk yapmak uygun olmaz." (Buhari, Savm, 67) buyurarak buranın ziyaret edilmesini teşvik etmiştir.

Peygamberimiz *“Benim mescidimde kılınan bir vakit namaz, Mescid-i Haram dışındaki diğer mescitlerde kılınan bin vakit namaza denktir.”*(Nesai, Mesaccid,4) buyurarak burada namaz kılmanın faziletini haber vermiştir.

Mescid-i Nebevî'nin huzurlu ortamında, âlemlere rahmet olan Efendimizin (s.a.s) manevi atmosferi, mü'minleri hoş bir bahar serinliği gibi sarar. Gönlünü bu maneviyat ortamına ayarlayabilenlerin yaşadığı manevî zevkin boyutlarını dil ile tarif edebilmek imkânsızdır. Bu manevî atmosfer, ruhen en kirli insanları bile bir çırpıda arıtabilecek güçtedir. Ancak bunu hissedebilmek için kalbin ve gönülün bu atmosfere uygun hâle getirilmesi gerekir.

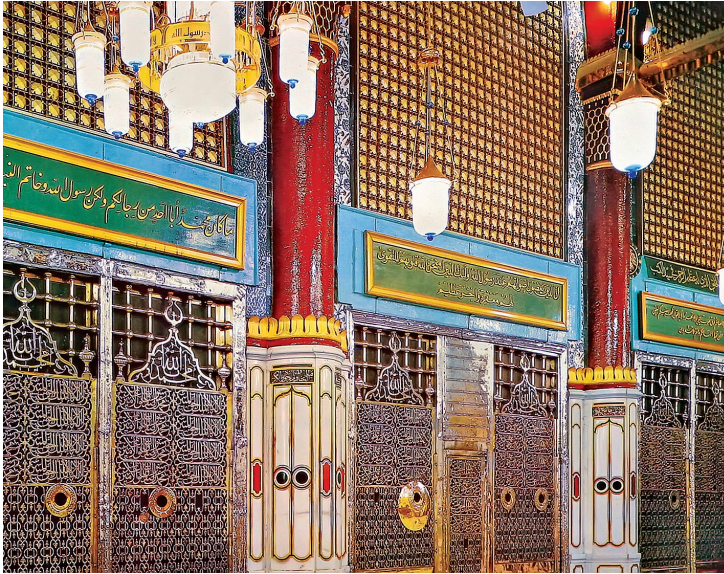

Asr-ı saadetten itibaren fonksiyonel olarak kullanılan Mescid-i Nebevî, tarihte muhacir ve ensar kardeşliğinin, günümüzde de birlik ve beraberliğin en üst sevide yaşandığı kutsal bir mekân olarak gönülleri etkisi altına alan muazzam

ihtişamı ile hâlâ tüm ziyaretçilerini en güzel şekilde ağırlamaktadır.

3. Hücre-i Saâdet

Peygamberimiz (s.a.s), eşleri için Mescid-i Nebevî'nin doğusundaki duvara bitişik olarak birer odalık evler yaptırmıştı. Efendimiz (s.a.s), vefat etmeden önce son günlerini Hz. Aişe'ye ait olan evde geçirmiş ve 8 Haziran 632 (13 Rebiulevvel 11) tarihinde pazartesi günü ruhunu burada teslim etmiştir. Peygamberimiz, vefat ettiği yere defnedilmiştir. Efendimizin (s.a.s) kabr-i şeriflerinin bulunduğu bu oda daha sonra Hücre-i Saâdet olarak isimlendirilmiş, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer de vefat ettiklerinde vasiyetleri gereği burada defnedilmiştir.

Sonraki dönemde İslam Devleti halifeleri Hücre-i Saâdetin imar ve bakımına büyük önem vermiştir. Memlûkler

zamanında Hücre-i Saâdetin üzeri ahşap bir kubbe ile kapatılmış; bu kubbe Osmanlı Halifesi Sultan II. Mahmut zamanında taştan yapılan kubbe ile değiştirilmiş ve üzeri kurşunla kapatılarak yeşile boyanmıştır. Bundan dolayı kubbe; “el-Kubbetü'l-Hadra” (Yeşil Kubbe) adıyla anılmaya başlamış ve Mescid-i Nebevî'nin simgelerinden biri olmuştur.

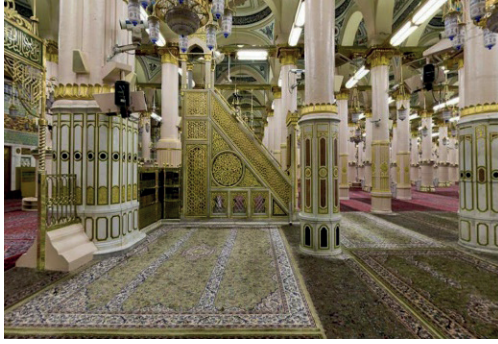
4. Ravza-i Mutahhara

Mescid-i Nebevî'de Efendimizin hücre-i saâdetleri ile minberi arasında kalan 22x15 ebadındaki bölüme Ravza-i Mutahhara denir. İslamiyet'in ilk yıllarına ait birtakım hatıraları taşıyan bazı sütunların da yer aldığı Ravza-i Mutahhara, Mescid-i Nebevî ile ilgili tüm imar çalışmalarında özenle korunmuştur.

Peygamberimiz (s.a.s) bu bölümle ilgili olarak “Evimle minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim

de (Kevser) Havuzumun üzerindedir.” (Buhari, Mescid-ü Mekke, II, 57) buyurmuştur. Bu nedenle Efendimizi (s.a.s) ziyarete gelen misafirler, yeryüzünün en değerli yerlerinden biri olan bu bölümde namaz kılmaya özen gösterirler.

5. Minber

Peygamberimiz (s.a.s), mescitte önceleri bir hurma kütüğüne dayanarak cemaate hitap ediyordu. Daha sonra üç basamaklı ahşap bir minber yaptırmış ve sahabeye buradan hitap etmiştir. Bu minber, Emeviler döneminde altı basamak daha ilave edilerek uzun süre kullanılmıştır. Memlûkler

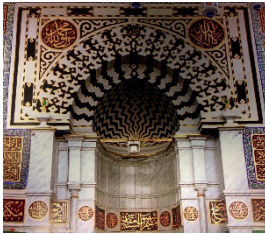

zamanında, Sultan Kayıtbay'ın 1483 yılında gönderdiği mermerden yapılan minber kullanılmıştır. Ancak bu minber daha sonra Kuba Mescidine nakledilmiştir. Bunun yerine Osmanlı Sultanı III. Murat'ın, 1590 yılında Mescid-i Nebevi için özel olarak yaptırdığı minber kullanılmaya başlanmıştır. III. Murat'ın hediye ettiği minber tezyinat ve süsleme bakımından bir şaheser olup hâlen günümüzde de kullanılmaktadır.

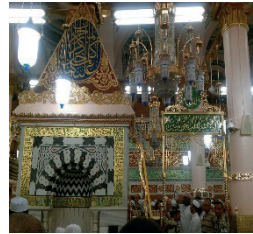
6. Mihrab

Mihrab-ı Nebi

Mihrab-ı Osman

Mihrab-ı Süleyman

Peygamberimizin (s.a.s) namaz kıldırıldığı yere Emevi Halifesi Ömer b. Abdulaziz, Medine valisi iken bir mihrap yaptırmıştı. Memlûkler zamanında Sultan Kayıtbay tarafından

özenle tezyin edilen ve orijinal şekliyle günümüze kadar ulaşan bu mihrap Mihrab-ı Nebi olarak bilinmektedir. Bunun hizasında ve biraz ilerisinde Kanuni Sultan Süleyman tarafından hicri 958 tarihinde yaptırılarak hediye edilen ve Mihrab-ı Süleyman olarak bilinen ikinci bir mihrap yer almaktadır.

Günümüzde imamların namaz kıldırarak mihrap ise Emevi Halifesi Ömer b. Abdulaziz tarafından Hz. Osman'ın namaz kıldırıldığı yere yaptırılan mihrap olup Mihrab-ı Osman olarak bilinir.

7. Cennetü'l-Baki' (Baki' Kabristanlığı)

Mescid-i Nebvî'nin doğusunda ve ona çok yakın bir yerde bulunan mezarlığa Baki' Mezarlığı denir. Boş bir araziden ve çalılıklardan ibaret olan bu alan Peygamber Efendimiz tarafından mezarlık olarak tahsis edilmiştir. Osman b. Maz'un ve Es'ad b. Zürare buraya ilk defnedilen sahabelerdir. Bu mezarlıkta aralarında Peygamber Efendimizin (s.a.s.) bazı eşleri, çocukları, halaları, teyzeleri, amcası Hz. Abbas, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, üçüncü halife Hz. Osman, Hz. Ebu Hureyre, Hz. Abdurrahman b. Avf gibi ehl-i beyt ve sahabenin ileri gelenlerinin de yer aldığı binlerce sahabe medfundur. Baki' Mezarlığı, bağrında barındırdığı bu değerli

konuklarından dolayı milletimiz arasında “Cennetü'l-Baki” olarak meşhur olmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), zaman zaman bu mezarlığa gider, orada yatan mü'minler için dua eder, buranın ziyaret edilmesini de teşvik ederdi.

Cennetü'l-Baki', günümüzde hâlen Medine-i Münevverre'nin mezarlığı olarak kullanılmaktadır.

8. Gamame (Musalla) Mescidi

Gamame Mescidi

Resulü Ekrem (s.a.s), bayram namazlarını Mescid-i Nebvî'nin güneybatısında, 500 metre ilerisinde yer alan açık bir alanda kıldırılmış; zaman zaman burayı yağmur duası için de kullanmıştır. Sonraları musalla hâline getirilen bu alana Ömer b. Abdulaziz zamanında bir mescit yapılmış ve Musalla Mescidi olarak isimlendirilmiştir.

Bu mescit, Efendimizi (s.a.s) bazen bir bulutun namaz ve dua esnasında güneşten koruduğu için Gamame Mescidi ismiyle meşhur olmuştur. Gamame Mescidi, Sultan Abdülmecit zamanında yeniden yapılmış; II. Abdülhamit zamanında ve

son olarak da mimari tarzı korunarak 1990 yılında kapsamlı bir onarımdan geçmiştir.

Gamame Mescidi'nin yer aldığı ve Musalla olarak bilinen bu alan, hilafetleri zamanında Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali tarafından da bayram namazları ve yağmur duası için kullanılmıştır. Onların namaz kıldıkları yerlere, daha sonra kendi isimlerinin verildiği birer mescit yapılmıştır. Bu mescitlerin her biri Gamame Mescidi civarında olup Mescid-i Ebubekir, Mescid-i Ömer ve Mescid-i Ali b. Ebi Talip olarak bilinmektedir.

Mescid-i Ebubekir

Mescid-i Ömer

Mescid-i Ali b. Ebi Talip

9. Kuba Mescidi

Peygamberimiz (s.a.s.) hicret yolculuğunda Medine-i Münevver'e yaklaşık 5 km mesafede olan Kuba mevkiine 20 Eylül 622 tarihinde ulaşmış, burada birkaç gün kalmış ve bu süre içerisinde Kuba Mescidini inşa etmiştir. Bu mescidin inşasında bizzat kendisi de çalışmıştır.

İslam'ın ilk mescidi olan Kuba Mescidi hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur: *"...İlk günden takvâ üzere kurulan mescit, elbette içinde namaza durmana daha uygundur. Orada temizlenmeyi seven kimseler vardır. Allah da temizlenenleri sever."* (Tevbe, 9/108)

Peygamberimiz (s.a.s.), Kuba Mescidini cumartesi, bazen de pazartesi günleri ziyaret etmiş ve *"Her kim güzelce abdest aldıktan sonra Kuba Mescidi'nde iki rekât namaz kılsa umre yapmış gibi sevap kazanır."* (İbn Mace, İkame,197) buyurarak, buranın ziyaret edilmesini tavsiye buyurmuştur.

Tarihî süreçte birkaç defa genişletilen Kuba Mescidi, en son 1985 yılında tamamen yıkılarak yerine ortalama on bin kişinin ibadet edebileceği büyük bir mescit yapılmıştır.

10. Cuma Mescidi

Peygamber Efendimiz (s.a.s) Kuba'da bir süre kaldıktan sonra Mekke'den gelen Hz. Ali ve diğer muhacirlerle birlikte Medine-i Münevvere'ye doğru hareket etti. Yolda, Kuba Mescidine yakın Ranuna denilen yere geldiklerinde öğle vakti olmuştu.

Burada ashabına ilk Cuma namazını kıldırıldı ve hutbe okundu. Daha sonra ilk cumanın hatırasını yaşatmak üzere Ömer b. Abdülaziz tarafından buraya Cuma Mescidi yapılmıştır. Tarihî süreçte birkaç kez onarılan bu mescit, 1992 yılında yıkılarak yerine daha büyük bir mescit inşa edilmiştir.

11. Mescid-i Kibleteyn (İki Kibleli Mescid)

İslam'ın ilk yıllarında namazlar Mescid-i Aksâ'ya doğru kılınıyordu. Ancak Peygamber Efendimiz kiblenin Kâbe

olmasını çok arzu ediyor ve bu doğrultuda bir vahiy bekliyordu. Hicretten yaklaşık bir buçuk yıl sonra, Peygamberimiz bir gün Seleme Oğulları Mescidi'nde ashabı ile öğle namazını kılarken, kible olarak Kâbe'ye yönelmesini emreden şu ayet indi: "... Seni elbette, hoşnut olacağın kibleye döndüreceğiz. (Bundan böyle namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a (Kâbe'ye) doğru çevir. (Ey müminler!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) oraya doğru dönün..." (Bakara, 2/144) Bunun üzerine Peygamberimiz ve cemaat, yönlerini Kudüs'ten Kâbe'ye çevirdiler. Böylece Kudüs'e doğru dönülerek başlanan namaz, Kâbe'ye yönelerek tamamlandı. Bundan dolayı bu mescide "İki Kibleli Mescit" anlamına gelen "Kibleteyn Mescidi" adı verilmiştir. Anılan mescitte namaz kılmakta olan bazı sahabilerin, ayetin indiğini işitince namaz sırasında yönlerini Kudüs'ten Kâbe'ye çevirdikleri yönünde de rivayetler vardır.

Söz konusu hadisenin yaşandığı mekânda, son zamanlarda yapılan büyük bir mescit bulunmaktadır.

12. Yedi Mescitler (Mesâcid-i Seb'a)

Mekkeli müşrikler, müslümanları tamamen yok etmek amacıyla Yahudilerin, çevre kabilelerin ve münafıkların da desteğini alarak büyük bir ordu ile Medine'ye doğru hareket ettiler. Müşriklerin savaş hazırlığını önceden haber alan Peygamberimiz (s.a.s.), sahabe-i kiram ile istişare neticesinde, Hz. Selman-ı Farisî'nin (r.a.) önerisiyle Medine-i Münevvere'yi içerden savunmak ve düşmanın şehre girmelerine engel olmak için Medine'nin batısında bir hendek kazılmasına karar verdi. Kısa sürede, 5,5 km uzunluğunda, 9 metre genişliğinde ve 4,5 metre derinliğinde bir hendek kazıldı. Peygamberimiz bu hendeğin kazılmasında bilfiil çalıştı.

Üç bin kişiden oluşan Müslüman ordusu ile on bin kişilik düşman ordusu hicretin 5. yılında 31 Mart 627 tarihinde Medine yakınlarında karşı karşıya geldiler.

Müşrikler, hiç görmedikleri bir savunma taktiği olan hendekle karşılaşınca tamamen şaşkına dönmüşlerdi. Hendek'ten çıkartılan toprak Müslümanlar tarafından siper olarak kullanıldığından, ne karşıdan bir at geçebilmiş ne de atılan oklar isabet etmişti. Yirmi yedi gün süren muhasarada Müslümanlar çok sıkıntı çektiler. Peygamberimiz kuşatmanın son günlerinde düşmanın hezimete uğraması için dua etmiş ve Allah'ın yardımı yetişmişti. Müşrikler, hiç beklenmedik bir anda çıkan rüzgâr ve kum fırtınası karşısında telef olma korkusuyla geri çekilmek zorunda kalmışlardı. Cenab-ı Hak bu hakikati Ahzâb Suresi 9-11. ayetlerde haber vermiştir.

Bu savaş, müşrik, Yahudi ve münafıklardan oluşan müttefik kuvvetlere karşı yapıldığı için “Ahzab Savaşı”; Medine'nin etrafına kazılan hendekten dolayı da “Hendek Savaşı” diye adlandırılmaktadır. Ahzâb sûresi de adını bu savaştan almıştır.

Hendek Savaşı esnasında Peygamber Efendimizin (s.a.s) ve sahabenin namaz kıldıkları, dua ettikleri yerlere sonraki dönemlerde yedi küçük mescit yapılmıştır. Bu nedenle bu bölge Yedi Mescitler (Mesâcid-i Seb'a) olarak bilinir.

Günümüzde Efendimizin karargâhını kurduğu yere yapılan Fetih Mescidi ile Hz. Ömer ve Hz. Selman Mescidi dışındaki diğer dört mescit yıkılarak yerine büyük ve modern bir mescit yapılmıştır.

13. Uhud Şehitliği

Uhud Şehitliği

Uhud Şehitliği, Medine'nin 5 km kuzeyinde yer almaktadır. Bedir Savaşından sonra Müslümanların Mekkeli müşriklerle yaptığı ikinci büyük savaş olan Uhud Savaşı, hicretin 3. senesinde 625 yılında burada meydana gelmiştir.

Müşrikler Bedir Savaşının intikamını almak üzere üç bin kişilik bir ordu ile Medine'ye doğru hareket ettiler ve Uhud Dağı civarında karargâh kurdular. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de düşmana karşı Medine'yi savunmak üzere komutasındaki bin kişilik bir kuvvetle Uhud'a hareket etti, fakat yolda 300 kişiden oluşan münafıklar ordudan ayrıldı. İslam ordusu Uhud Dağına arkasını verip savaş düzeni aldı. Peygamberimiz, cephe

gerisinden düşmanın saldırısını önlemek için Abdullah b. Cübeyr komutasında elli kişilik okçu birliğini, stratejik önemi bulunan Ayneyn (Okçular) tepesine yerleştirdi ve kendisinden emir almadan buradan ayrılmamalarını emretti. Savaş başladıktan kısa bir süre sonra düşmanın bozguna uğrayıp kaçmaya başladığını gören okçu birlikleri -birkaçı dışında- yerlerinden ayrılarak savaş meydanına indiler. Tepenin arkasında Halit b. Velit komutasında pusuda bekleyen bir grup süvari, bunu fırsat bilerek Müslümanlara saldırdı. Bir anda iki düşman grubu arasında kalan mücahitlerden bazıları, Peygamberimizin çağrısı üzerine Uhud Dağında bir mağaraya sığındılar. Müslümanlar bir taraftan Peygamberimizi korumaya çalışıyor, diğer taraftan da düşmanla çarpışıyordu. Bu savaşta iki zırh giymiş olmasına rağmen, Peygamber Efendimiz (s.a.s) yaralanmış, mübarek dişi kırılmış; ayrıca aralarında Peygamberimizin amcası Hz. Hamza ile Abdullah b. Cübeyr ve Mus'ab b. Umeyr gibi önemli kişilerin de yer aldığı yetmiş sahabe şehit olmuştur. Buna rağmen, Müslümanlardan sayıca üstün oldukları hâlde müşrikler bu savaşta umduklarını elde edememiş ve Allah'ın kalplerine saldırdığı korku ile geri çekilerek Mekke'ye dönmüşlerdir.

Efendimizin (s.a.s.) savaş sonrası sığındığı yer

Savaştan sonra şehitler, savaşın yapıldığı alana defnedilmiş; ancak kırk altı yıl sonra meydana gelen sel nedeniyle Hz. Hamza, Hz. Abdullah ve Hz. Mus'ab gibi bazı şehitlerin dışındaki diğer şehitler Cennetü'l-Baki'ye nakledilmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Uhud şehitlerini sık sık ziyaret etmiş ve ziyaret edilmesini de teşvik etmiştir.

Uhud Dağı hakkında da “Uhud bizi sever, biz de onu severiz” (Buhari, Cihad, 71) buyurmuştur.

14. Medine Tren İstasyonu

Sultan II. Abdülhamit'in talimatıyla 1 Eylül 1900 tarihinde yapımına başlanan Hicaz Demiryolu 31 Ağustos 1908 tarihinde Medine'ye ulaşmış, 1 Eylül 1908 tarihinde yapılan resmi törenle hizmete açılmış ve I. Dünya Savaşına kadar yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Hicaz Demiryolu ile 1913'e kadar bir milyon civarında sivil yolcu taşınmıştır. Medine'ye bu hat üzerinden ayrıca, çeşitli gıda maddeleri ile kömür, hayvan ve su nakliyatı da yapılmıştır.

Hicaz Demiryolunun Medine'deki son istasyonu olan Medine Tren İstasyonu, burada kalan nadir tarihî eserlerdendir. Bütün ihtişamıyla dimdik ayakta olan bu istasyon, Osmanlı Devletinin sanat ve mimarideki zarafetini göstermesi yanında

Medine-i Münevvere'ye karşı olan hassasiyetini de yansıtmaması bakımından büyük önem arz etmektedir.

15. Amberiye (Hamidiye) Mescidi

Hicaz Demiryolu projesi kapsamında istasyonun hemen karşısına 1908 yılında II. Abdülhamit tarafından yaptırılan küçük bir mescittir. Hamidiye Mescidi olarak da bilinen bu mescit, Amberiye bölgesinde yer aldığı için Amberiye Mescidi olarak meşhur olmuştur. Osmanlı mimari tarzında yapılan ve günümüzde de beş vakit namazın kılındığı Amberiye Mescidi revakları ve hendesesi ile hâlâ göz kamaştırmaktadır.

16. Zülhuleyfe (Mikat) Mescidi

Medine-i Münevvere yönünden umre veya hac yapacakların mikat (ihrama girme) yeri Zülhuleyfe'dir. Peygamberimiz (s.a.s) hac ve umre yapmak için Medine'den ayrılırken burada ihrama girip namaz kılmıştır. Bu yere daha sonra mescit yapılmış ve bu mescit tarih boyunca pek çok defa yenilenmiş ve genişletilmiştir. İnşa edildiği yerden dolayı Zülhuleyfe

(Mikat) Mescidi olarak bilinen bu mescit, Âbâr-ı (Ebyâr-ı) Ali olarak da bilinmektedir.

Medine'den 8 km uzaklıkta, Medine-Mekke otoyolunun sağ tarafında bulunan mescit, son dönemde beş bin kişinin aynı anda namaz kılabilceği şekilde yeniden inşa edilmiştir.

C. MEDİNE-İ MÜNEVVERE'DE ZİYARET ADABI

Peygamber aşığı olan ziyaretçi, Medine-i Münevvere'de kaldığı sürece bu mübarek beldenin azameti ile İslamiyet açısından taşıdığı önem ve Peygamberimizin (s.a.s) hayatındaki yerini daima göz önünde bulundurur. Kâinatın Efendisinin hicret yurdu olan bu topraklarda onun yaşadığı örnek hayatın hatırasını yaşamaya çalışır.

Beş vakit namazı Mescid-i Nebevî'de kılmaya özen gösterir. İmkân oldukça oruç tutmaya gayret eder, bu müstehaptır. Her fırsatta tasaddukta bulunur. Böyle bir fırsatın bir daha ele geçemeyeceği düşüncesi ve bilinci ile hareket eder.

Peygamberimizin “Evimle minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir” (Buhârî, *Fadlû's-Salâti Fi Mescid-i Mekke ve'l-Medine*, 1) diye müjdelediği Ravza-i Mutahhara'da imkân dâhilinde namaz kılmaya gayret gösterir.

Medine'de bulunan mübarek yerleri ziyaret eder.

Peygamberimize (s.a.s) sağlığında nasıl saygı göstermek gerekiyor idiyse, vefatından sonra da aynı şekilde saygılı davranmak gerekir. Onun mescidinde ve kabr-i şerifinin yanında yüksek sesle konuşulmaz, başkalarına rahatsızlık verilmez, kabrin yanına fazla yaklaşılmaz, duvarlarına el ve yüz sürülmez, sırt veya göğüs ile duvarlarına yaslanılmaz, etrafında tavaf edilmez.

Medine'den ayrılma vakti gelince de, bu mekânlara yeniden kavuşma ümidi ve niyazıyla Mescid-i Nebevî'de iki rekât namaz kılınır ve dua edilir.

1. Peygamber Efendimizin Kabrini Ziyaret

Peygamber Efendimiz (s.a.s); “Kim hac yapar da ölümünden sonra kabrimi ziyaret ederse, beni hayatımda ziyaret etmiş gibi olur.” (Beyhâkî, V. 403) buyurmuştur. Bu sebeple Peygamber

sevdalısı her bir hac yolcusu, hac öncesi veya sonrasında bu ziyareti gerçekleştirir.

Medine'ye vardığında kalacağı otele yerleşir, mümkünse gusül abdesti alır, temiz elbiseler giyer, güzel koku sürer. Kafil başkanı ve din görevlisi nezaretinde toplu hâlde Mescid-i Nebevi'ye hareket edilir. Yol boyunca her zamankinden daha çok salat-ü selam getirilir. Mescide ulaşıldığında dua edilir. Sağ adım önce atılarak tevazu ve saygı ile içeriye girilir. Keharet vakti değilse iki rekât tahiyetü'l-mescid namazı kılınır.

Ruhu ve bedeni ile Allah Resulü'nün huzuruna yönelir. Efendimizin huzurunda olduğunun bilinci ile ona olan inancını, bağlılığını, sevgisini ve sebatını arz eder. Bu duygu ve düşüncelerle, kendi durumunun, hayatının ve ümmet olma bilincinin muhasebesini yapar.

Sonra sıraya geçerek kabri şerife doğru ilerler. Sanki Resulullah hayattaymış gibi kemal-i edep ve hürmetle hareket eder ve duasının kabul edileceğini umarak;

*“Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Resulü,
Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Habibi,
Allah'ın selamı üzerine olsun ey âlemlere rahmet olarak gönderilen Nebi”...*

Gibi ifadelerle selam verir ve dua eder.

Kendisi vasıtasıyla Peygamberimize selam gönderilmiş ise;
“Ya Resulullah! Filanca kişinin sana selamı var, Allah katında kendisi için şefaati olmanı istiyor; ona ve bütün Müslümanlara şefaati eyle” diye selamı iletir.

Dua, salât ve selamdan sonra, biraz ilerleyerek Hz. Ebu-bekir'e (r.a.) *“Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah Resulü'nün halifesi. Allah'ım ondan razı ol, derecesini yükselt, makamını mübarek kıl, mükâfatını bol eyle.”* diye selam verir dua eder.

Ardından biraz daha ilerleyerek Hz. Ömer'e (r.a.) *"Allah'ın selamı üzerine olsun ey müminlerin emiri. Allah'ım ondan razı ol, derecesini yükselt, makamını mübarek kıl, mükâfatını bol eyle."* diye selam verip dua eder.

Mukaddes mekânların değerli ziyaretçisi izdihama yol açmamak, Peygamberimizin (s.a.s) huzurunda olmanın edebini ihlal etmemek şartıyla, sükûnet ve vakarla, ona layık olan bir hürmetle fırsat buldukça Ravza'da nafîle namaz kılmaya ve hücre-i saadeti ziyaret etmeye gayret eder.

2. Hanımların Ravza Ziyareti

Kâbe'deki uygulamadan farklı olarak Mescid-i Nebevî'de bayanların ve erkeklerin giriş kapıları birbirinden farklıdır. Peygamberimizi ziyaret etmek için hanımların, kendilerine ayrılan kapılardan içeri girmeleri gerekmektedir. Kapıdan içeri girmeden önce kadın Arap görevliler tarafından çanta ve üst-baş araması yapılır. Bundan tedirgin olunmamalıdır.

Ravza ziyareti; randevu sistemi üzerinden alınan randevularla yapılmaktadır. Randevu vaktine ve grup halinde hareket etmeye titizlikle riayet edilmelidir. Randevu vaktinden önce ilgili kapıya gidilmelidir. Bu esnada Mescitte bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı görevlilerinin de yönlendirme ve talimatlarına dikkat edilmelidir. Çok yaşlılar ve engelli arabasıyla ziyarete gelenler ayrı yerden içeriye alınırlar.

Peygamber Efendimizin (s.a.s) huzurunda olunduğunun şuuru ile hareket edilmeli, bir an evvel Ravza'ya ulaşmak için koşturmacalara, birbirini incitecek davranışlara meydan verilmemelidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SAĞLIK BİLGİLERİ

GİRİŞ

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilen sağlık personeli kutsal topraklarda umre yolcularının sağlığı için gereken desteği vererek, bu zorlu yolculuğun daha da zorlaşmasını önlemek ve ibadetlerini gönül hoşluğu ile tamamlayıp sağ salim ülkemize dönmeleri için canla başla çalışmaktadır.

Ancak bu görevin yeterince yapılabilmesi, umrecilerimizin bu bölümde anlatılan tedbirleri alması ve sağlık kurallarına uyması hâlinde mümkün olabilecektir. Aksi hâlde umrecilerimiz hiç arzu edilmeyen risklerle karşı karşıya kalabilirler. Bu nedenle umre yolcularımızın sağlıklarını korumaya yönelik olarak Umre Sağlık Ekibince hazırlanan bu bilgileri dikkatle okuması ve titizlikle uygulaması gerekmektedir.

Değerli Umre Yolcusu;

Hiç alışmamış olduğumuz çok farklı bir mekân ve iklimde, dünyanın her tarafından gelen Müslüman kardeşlerimizle çok kalabalık ortamlarda bir arada bulunacaksınız.

- İbadetin gereği olarak her zamankinden daha fazla gayret sarf etmemiz, daha çok yorulmamız gerekebilecektir.
- Zorlu ibadeti hakkıyla tamamlayabilmek için sağlığımızın da iyi olması gerekmektedir.
- Sağlık personeli, Kutsal mekânlarda sizlere hizmet verecektir. Fakat olağan dışı şartlar nedeniyle bu hizmet ülkemizdeki standartlara ulaşamayabilecektir.
- Ayrıca bu hizmetler tedaviye yöneliktir. Hedefi “önce hasta olmamak” olan Koruyucu Hekimlik kısmı ise, burada anlatılanlara bizzat sizin katkılarınızla sağlanabilecektir.

A- YOLCULUK ÖNCESİ İLAÇLAR VE RAPORLAR

Mekke'de sağlık merkezleri ile sağlık ocakları; Medine'de ise sağlık ocaklarımızda genellikle acil ve en sık kullanılan ilaçlar bulunmaktadır. Kullandığınız ilaçların aynısı çoğunlukla bulunmayabilir.

Bu nedenle; sürekli olarak kullandığınız ilaçlarınızı dönüşünüze kadar yetecek miktarlarda yanınıza alınız.

Sürekli tedavi gerektiren hastalıklar

- Diyabet (şeker hastalığı)
- Hipertansiyon (yüksek tansiyon)
- Kalp hastalıkları (koroner arter hastalığı, geçirilmiş kalp krizi, ritm bozuklukları, baypas ameliyatlılar, kapak ameliyatlılar)
 - Kronik akciğer hastalıkları (KOA, astım) Tiroid hastalıkları (guatr, hipotiroidi)
 - Romatizmal hastalıklar (romatoid artrit, sistemik lupus, gut vb.)
 - Böbrek yetmezliği (diyalize giren hastalar)
 - Kanser hastalıkları
 - Damar hastalıkları (tromboflebit, varis, hemoroid (basur))
 - Kronik sindirim sistemi hastalıkları (reflü, kolit vb.)

- Ruh hastalıkları (psikozlar, nevrozlar, depresyon vb.)
- Kan hastalıkları (anemiler, Thalessemi vb.)
- Sürekli kullandığınız ilaç var ise hac süresince yetecek miktarda yanınızda bulundurunuz. Sağlık raporlarınızı ve reçetelerinizi yanınıza alınız.
 - Kronik hastalıklar raporu (HT, HL, ASKH, DM, KOAH, KBY vb.); Diyaliz raporları; Kemoterapi uygulama talimatları gibi rapor ve evraklarınızı yanınıza alınız.

B. AŞILAR

Menengokok aşısı

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İl Sağlık Müdürlüklerince belirlenen sağlık merkezlerinde ücretsiz yapılmaktadır. Mutlaka yaptırınız.

Grip aşısı

Yapılması özellikle tavsiye edilmektedir. Kronik hastalığı olanlar ile 65 yaş üstündekilere Sağlık Güvenlik Kurumları tarafından ücretsiz verilmektedir.

Şu aşıları ise doktorunuza danışarak yaptırabilirsiniz:
Hepatit B (sarılık)
Pnömonokok (zatürre)

C. EGZERSİZ

- Umre öncesinde mesafe ve süreyi her gün biraz daha artırarak egzersiz yapmalısınız. En az 1 saat süresince ya da 5 km mesafeyi dinlenmeden, sürekli yürüyebilir hâle gelmelisiniz.

• Bu egzersiz size kutsal topraklarda zamanınızı en verimli şekilde, ibadete ayırabilmeniz açısından çok faydalı olacaktır.

Yolculuk sırasında;

• Yolculukta uzun süre sabit oturmayınız, mümkün olduğunca ara sıra dolaşınız.

• Ayak, diz, omuz, dirsek gibi eklemlerinizi, zaman zaman dairesel hareketlerle oynatınız.

• Özellikle bacağınızın diz ile ayak bileği arasındaki bölümünü (baldırlarınızı) sık sık ovalayınız.

• Zaman zaman bacaklarınızı karnınıza doğru çekip bırakınız.

• Ayaklarınızı, arabada gaza basar gibi yapıp bırakınız ve bu hareketi çokça yapınız.

D. ORTAMA GÖRE UYULMASI GEREKEN SAĞLIK KURALLARI

1. Genel Sağlık Kuralları

• Kalabalık ortamlarda özellikle Mescid-i Haram'da maske kullanınız.

• Hapşırma veya öksürme sırasında ağız ve burnunuzu mümkünse tek kullanımlık kâğıt mendil ile yoksa öncelikle kolunuz, olmazsa elinizle kapatınız. Ardından hemen elinizi yıkamayı ihmal etmeyiniz.

• Başkalarıyla (özellikle hasta olanlarıyla) öpüşmekten, tokalaşmaktan kaçınınız. Bundan kaçınmadığınız durumlarda, mutlaka ilk fırsatta ellerinizi ve yüzünüzü yıkayınız.

• Her an elinizi yıkama imkânı bulamayabilirsiniz. Bu durumda, yanınızda götüreceğiniz alkolsüz el temizleme jellerini kullanınız.

- Her ortamda bulamayacağınızdan, yanınızda küçük sıvı sabun veya normal sabun bulundurunuz.
- Çorap giyiniz ve her gün değiştiriniz.
- Çıplak ayakla dolaşmaktan sakınınız. Ortopedik terlik ve ayakkabı kullanınız ve çorapsız giymeyiniz.
- Terlikle uzun süre yürümeyiniz.
- Dış ortamlarda şemsiye veya şapka / takke ve güneş gözlüğü kullanınız.
- Günün çok sıcak saatlerinde zorunlu olmadıkça dışarı çıkmayınız.
- Güneş altında fazla kalmayınız, gölge ve serin yerleri tercih ediniz.
- Pamuklu bol kesimli ince giysiler ve pamuklu iç çamaşırı tercih ediniz.
- Diş proteziniz varsa, gece çıkardığınızda açıkta bırakmayınız ve kapalı kaplarda saklayınız.
- İlaçlarınızı serin ve gölgede muhafaza ediniz ve her zamanki vaktinde ve dozunda alınız. Şeker hastaları, ara öğün ve ana yemeklerini mutlaka vaktinde yemelidirler. Burnu açık ayakkabı ve terlik giymemelidirler.
- İnsülin kullananlar, bacaklardan değil karın bölgesinden uygulamaya yarmalıdır.

2. Otelde

Klimaları kullanırken aşağıdaki hususlara dikkat ediniz:

- Odanıza ilk girdiğinizde klimayı ilk kez çalıştırırken 5-10 dakika kadar bir süre, en yüksek üfleme modunda çalıştırıp pencereleri açınız ve odayı terk ediniz.
- Dışarıdan geldiğinizde, birden en hızlı üfleme modunda ve en soğuk derecede çalıştırmayınız.

- Hava üfleme yönünü tavana veya duvara çeviriniz. Direkt vücudunuza yönlendirmeyiniz.

- Kısa sürelerle en soğuk derecede çalıştırıp kapatma yerine, orta derecede ısı ayarında (22-24° C) ile sürekli çalıştırmayı deneyiniz.

- Odada bulunmadığımız sürede klimayı çalıştırıp, odaya geldiğinizde en düşük üfleme derecesi ve ideal oda ısısına (22-24° C) ayarlayabilir veya kapatabilirsiniz.

- Klimaların dışardan aldığı temiz hava yetersiz olduğundan odanızı sık sık havalandırınız.

3. Banyo ve Tuvaletlerde

- Kaygan zeminlere ve terliğinizin kaymayan cinsten olmasına dikkat ediniz.

- Klozet tipi tuvaletlerde, ilk seferinde klozet kapağını uygun bir temizlik malzemesi ile temizledikten sonra halkaya oturarak kullanınız.

- Genel tuvaletlerde klozet kullanırken oturmak için tek kullanımlık hazır klozet kâğıtları kullanınız, yoksa oturma halkasını temizleyip oturarak kullanınız.

- İşiniz bitince her seferinde ellerinizi iyice sabunlayınız ve bol su ile durulayınız.

- Her gün duş alınız.

- Abdestinizi mümkün olduğunca tuvaletlerde almayınız.

• Abdestten sonra ayaklarınızı mümkünse kâğıt havlu ile kurulayınız. Ayaklarınızı ıslak bırakmayınız.

• Ayağınızı kurutmadan çoraplarınızı giymeyiniz.

• Dışarıdan her geldiğinizde, ellerinizi sabunla yıkayıp durulayınız.

• Tavaftan geldiğinizde, ayaklarınızı sabunlu su ile yıkayıp durulayınız.

4. Mescitte

- Mutlaka seccade kullanınız.
- Seccadenizi katlarken rulo yapmayınız, namaz kıldığınız üst yüzü içte kalacak şekilde katlayınız. Poşetine yerleştirip çantanıza koyunuz.
- Terliklerinizi çantanıza koyacaksanız mutlaka poşet içinde koyunuz.
- Islak çoraplarla mescide girmeyiniz.
- Mümkün olduğunca güneş altında durmayınız.
- Mecbur kalmadıkça mescitte yatıp uyumayınız.

5. Yemek Sırasında

- Yemek öncesi ve sonrası, mutlaka ellerinizi sabunlu su ile iyice yıkayıp bol su ile durulayınız.
- Yemeğinizi yavaş yavaş, iyice çiğneyerek yiyiniz.
- Dışarıda satılan tavuk döneri ve tavuk etli sandviçler ile pişmemiş yiyecekleri tercih etmeyiniz.
- Sulu sebze yemekleri, çorbalar ve iyi yıkanmış meyveleri tercih ediniz.

- Meyvelerin kabuğu soyulanlarını tercih ediniz.
- Geç vakitte yemek yemeyiniz. Özellikle yatış saatinize 3 saat kala artık bir şey yemeyiniz.
- Bol bol su içiniz. (Günde 3 litre kadar)
- Acıktığınızda dışardan yemek yerine, zengin ve dengeli bir besin olan hurma yemeyi tercih edebilirsiniz.

6. Sağlık Birimlerinde

- Sağlık hizmetine ihtiyaç duyduğunuzda, otelinize en yakın sağlık ocağına başvurunuz.
- Gereksiz başvuruda bulunarak sağlık personelini oyalamayınız. Daha ciddi hastaların hizmete ulaşmasının gecikmesine ve zarar görmelerine sebebiyet vermeyiniz.
- İhtiyat için fazladan ilaç alarak israf etmeyiniz. Gerçek ihtiyaç sahiplerini mağdur etmiş olursunuz.
- Baş ağrısı, bel ve adale ağrıları, mide ağrısı, ateş, hâlsizlik gibi şikâyetlerde ya da önceden beri var olan ve acil olmayan hastalıklarda, en yakın sağlık birimine başvurunuz.

- Mübarek topraklardaki sağlık merkezleri, yıllardan beri var olan hastalıklarınızın tedavi yeri değildir. Sağlık personeli orada, yeni ortaya çıkan hastalıklarınızı tedavi etmek, eğer bu mümkün değilse Türkiye'ye dönünceye kadar ilerlemesini önlemek için gerekli tedbirlerin alınması amacıyla görev yapmaktadır.

E. BULUNDURULMASI FAYDALI MALZEMELER

Şu malzemeleri yanınıza almakta fayda vardır: Seccade, maske, ortopedik terlik (uzun yürüyüşlere müsait), normal terlik, ortopedik havadar ayakkabı, yeteri kadar pamuklu iç çamaşırı, havadar, pamuklu, bol kıyafetler, lastiği sıkı ve dar olmayan veya lastiksiz çoraplar, patik, şapka, güneş gözlüğü, hırka veya mont, kişisel hijyenik malzeme, yara bandı, tırnak makası, makas, tarak, tıraş malzemeleri, diş fırçası, diş macunu, diş protezi saklama kabı, şampuan, sabun vs. (özellikle alerjisi ve hassas cildi nedeniyle her markayı kullanamayanlar için) alkolsüz el temizleme jeli ve ıslak mendil, sıvı sabun, kâğıt sabun, pişikler için koruyucu krem (popolin vb.), koruyucu boğaz pastilleri, tansiyon ve şeker hastaları için tansiyon ve şeker ölçüm cihazları ve çubukları, şeker hastaları için özel diyabet ayakkabısı ve burnu kapalı ortopedik terlik.

ALTINCI BÖLÜM
DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN
BAZI HUSUSLAR

Muhterem Umre Yolcusu!

Gönül dünyamızın imarı ve günahlardan arınmak için bizlere eşsiz fırsat ve imkân sunan, hasret ve özlemle beklediğimiz umre ibadetini rahat, kolay ve eksiksiz bir şekilde yerine getirebilmek ve en iyi şekilde değerlendirebilmek için aşağıda sayılan hususlara riayet edilmesi gerekmektedir:

A. İBADETLER HAKKINDA

- Medine-i Münevvere’de iken her fırsatta Peygamber Efendimizin (s.a.s) kabr-i şerifini ziyaret edip ona salatü selam getirilmelidir.

- Umre yolcularının Mescid-i Haram’da ve Mescid-i Nebvî’de kendi aralarında fazlasıyla konuştuıkları görülmektedir. Umre yolcuları bunun yerine zamanını, nafil namaz, dua, zikir, tövbe, istiğfar, tefekkür, nafil tavaf ve Kur’an-ı Kerim okuma gibi ibadetlerle değerlendirmelidir.

- Mescid-i Haram’a ve Mescid-i Nebvî’ye girildiğinde, kerahet vakti değilse, sünnet olan iki rekât Tahiyetü’l-Mescid “Mescidi Selamlama” namazı kılınmalıdır.

- Farz namazlardan sonra kılınan cenaze namazlarını kılmayı ihmal etmemelidir.

- Namaz için saflar arasına girmek isteyenlere yardımcı olunmalı, yer verilmelidir. Bu hususta “*Ey iman edenler! Size, ‘Meclislerde yer açın!’ denildiği zaman yer açın ki, Allah da size genişlik versin.*” (Mücadele, 58/11) şeklindeki Kur’an emri

hatırlanmalıdır. Önünden geçenlere, safı aralayıp geçmek isteyenlere müdahale edilmemelidir.

- Mecbur kalınmadıkça namaz kılanların önünden geçilmemelidir.

- Bu konuda birçok müslümanın hassas olduğu ve önünden geçenleri namaz içinde kolunu uzatarak engellemeye çalıştığı unutulmamalıdır.

- Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'de bazen sabah namazlarında imamlar secde ayetleri okuduklarından bu durumda cemaatle birlikte secdeye gidilmeli ve sonra kıyama / ayağa kalkılmalıdır.

- Umre yolcularının Cuma namazından sonra, Mescid-i Haram'da ve Mescid-i Nebevî'de Zuhr-i âhir namazı kıldıkları görülmektedir. Bunun yerine nafil veya kaza namazı kılmaları daha uygundur.

- Hanım umreciler, Mescid-i Haram'da mümkün mertebe hanımların namaz kıldığı yerleri kullanmalıdırlar.

- Yapılan ibadetler ve tavaflar başkalarına anlatılmamalı, riyadan, gösterişten sakınılmalıdır.

- Defalarca umre yapmaktansa, çokça nafil tavaf yapmak tercih edilmelidir.

- Farz namazlar ev, otel veya otele yakın herhangi bir mescit yerine, çok daha sevap olduğu için Mescid-i Haram'da ve Mescid-i Nebevî'de kılınmalıdır.

- Umre yolcuları, mescitte yer bulunmaması ihtimaline karşı yanlarında, üzerinde namaz kılabilecekleri bir seccade veya ince bir bez taşınmalıdır.

B. DAVRANIŞLAR HAKKINDA

• Umrenin her şeyden önce bir sabır eğitimi olduğunun bilinciyle hareket edilmeli, şartlar ne olursa olsun kimseye kı-zılmamalı, kimseyi kırmamalı, haklı olursa dahi sabredilmelidir. Umre yolcusu, Kur'an'ın ifadesiyle “*öfkesini yutmalı*”dır.

• Umre esnasında alışveriş caiz olmakla birlikte, gereksiz yere çarşı, pazar ve alışveriş merkezlerinde dolaşılması hem bedeni hem de zihni yormakta; mübarek mekânlarda yapılacak ibadetleri de olumsuz etkilemektedir. Sayılı günlerde yapılacak en kârlı ticaretin, Kâbe tavafıyla gerçekleşeceği akıldan çıkarılmamalıdır.

• Hediye veya eşya satın almada yarışmak yerine ibadette yarışılmalıdır.

• İslam ahlakına yaraşır davranışlar sergilenmeli, kaba, sert ve kibirli tavırlardan sakınılmalıdır. Hem bir Müslüman olarak hem de mensup olduğumuz milletin bir ferdi olarak olumsuz bir imaj bırakmaktan sakınılmalıdır.

• Tüm Müslümanlara karşı anlayışlı olunmalı, görülen her türlü olumsuz davranışa müdahale edilmeyerek soğukkanlı, sabırlı ve hoşgörülü davranılmalıdır.

• Birlikte yaşamının gereği olan saygı, sevgi, nezaket ve temizlik gibi adab-ı muaşeret kurallarına riayet edilmelidir.

• Umrenin, İslam kardeşliğinin en fazla hissedildiği yerlerden biri olması nedeniyle olabildiğince diğer müslümanlarla selamlaşma, iletişim kurma ve kaynaşma cihetine gidilmeli, onlara karşı hoşgörülü, anlayışlı, güler yüzlü olunmalıdır. Zira “*Müslüman'ın kardeşine tebessümü bile sadakadır.*”

• Umre, farklı ülke ve bölgelerden gelen kardeşlerin tanışma yeridir. Herhangi bir ülkenin umre yolcuları diğer ırk ve ülkenin umre yolcularına karşı üstünlük taslamamalıdır. Bu bir cahiliye âdeti olup, İslam tarafından kesinlikle yasaklanmıştır. *“Arap olanın olmayana, Arap olmayanın da olana herhangi bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük, ancak takva yani Allah karşısındaki sorumluluk bilinci ileldir.”*

• Umrede başkalarını hakir görme, küçümseme, ayıplama, arkasından konuşarak küçük düşürme gibi hatalı tavırlardan şiddetle sakınılmalıdır. Çünkü *“Mümin kardeşini hakir görmesi, günah olarak kişiye yeter”*.

• Diğer müslümanları tenkitle meşgul olmak yerine kişi, kendi eksikliklerini ve kusurlarını telafi imkânlarına yoğunlaşmalıdır.

• Umrede olumlu düşünmeye, uyum göstermeye ve uyumlu hareket etmeye özen gösterilmelidir.

• Diğer umre yolcuları hakkında hüsnüzan sahibi olunmalı, suizandan kesinlikle sakınılmalıdır.

• Umre gibi zorlu bir süreçte, kul haklarına riayete ayrı bir özen gösterilmelidir. İnsanlarla eşitlenilmesi, farkların ortadan kaldırılması, kul olmanın öncelenmesi gereken bir ortamda kişinin kendi için birtakım ayrıcalıklar araması umrenin ruhuyla bağdaşmaz.

• Umre süresince, îsâr (başkalarını kendisine tercih) erdemine özellikle önem verilmelidir. Bencil davranışlardan sakınılmalı, diğer umre yolcularına öncelik verilip yardımcı olunmalıdır.

• Umre yolcusu, kendisi için istediğini başkası için de istemeli, kendisi için arzulamadığını başkaları için de arzulamamalıdır.

• Küçüklere sevgi, büyüklere saygı gösterilmeli; yaşlı, özür-lü, hasta ve yardıma muhtaçların yardımına koşulmalıdır.

• Arafat'ta kumdan öbekler yapmak; oraya mektup veya çocuk çamaşırı bırakmak; oradan deve dili getirmek; mübarek olduğu zannıyla oralardan taş toprak almak gibi İslam inancına ters düşen bazı hurafelere kesinlikle yeltenilmemelidir.

• Mübarek beldelerde bulunduğumuz bilinci içerisinde hareket edilmeli; her türlü olumsuz söz, tavır ve davranış-lardan kaçınılmalıdır.

• Umrecilerin otellerde aynı anda yemek yemek istemeleri nedeniyle izdiham ve gereksiz tartışmalar yaşandığından çok acele edilmemeli, yemek saatinden bir müddet sonra gelinmelidir.

• Asansörlere iniş binişlerde acele edilmemeli, sabırla hareket edilmeli, kimse incitilmemelidir.

• Uçak veya servis otobüslerine biniş ve inişlerde acele etmemeli, görevlilerin uyarılarına dikkat edilmelidir. Özellikle Mescid-i Haram'da namaz çıkışlarında meydana gelen ve servis araçlarında yaşanan izdihama maruz kalmamak için Harem'de bir müddet daha ibadetle meşgul olunmalıdır.

• Otellerde verilen yiyecek ve içeceklerden ihtiyaç kadar alınmalı, israftan kaçınılmalıdır.

• Umre kimlik kartı, otel ve kfile görevlilerinin irtibat bilgileri sürekli yanında bulundurulmalıdır.

• Herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmamak için yalnız hareket etmekten kaçınılmalı, mümkün mertebe grupla hareket edilmelidir.

• Kafile görevlilerinin talimatları ve rehberliği doğrultusunda hareket edilmelidir.

• Serbest bagaj hakkını aşan fazla bagajların ücreti havayolu şirketlerince yolculardan tahsil edileceğinden çok fazla yük ve bagajdan kaçınılmalıdır.

C. SAĞLIK HAKKINDA

• Temizlik imanın gereğidir. Bu nedenle ortak kullanım alanları temiz tutulmalı, kirletilmemelidir.

• Yediklerine dikkat etmeli, güneş, klima ve hava akımına karşı sağlığını korumalıdır.

• Hem sağlık hem de israf açısından zararlı olan sigara alışkanlığına, bu mukaddes iklimde son verilebilir. (İhram içerisinde dahi sigara içilmesi, ihram yasaklarının yeterince anlaşılmadığının göstergesidir.)

• Özellikle yaşlı, kilolu, tansiyon hastası, kalp ve solunum yetersizliği olan umre yolcularımız, hayli yüksek olan ve yorucu bir tırmanışı gerektiren Hira ve Sevr mağaralarına kesinlikle çıkmamalıdır.

• Özel ilaç kullananlar veya hastalıkları için özel ilgi gerekenler, bu durumlarını arkadaşlarına ve ilgililere mutlaka bildirmelidir.

• Dışarıdan alınan yiyecek ve içeceklere dikkat edilmeli; hijyen ve sağlık kurallarına uygun olmayan gıdaları tüketmekten kaçınılmalıdır.

- Sağlığımıza dikkat etmeli; güneş çarpması, klima dokunması gibi sağlığa zarar verecek olumsuzluklara karşı dikkatli ve tedbirli olunmalıdır.

D. GÜVENLİK HAKKINDA

- Güvenlik açısından, özellikle bayanlar yalnız dolaşmalı, yalnız başına vasıtaya binmemelidir.
- Emniyet güçleri ve kabile başkanlarının uyarılarına uyulmalıdır.
- Hırsızlık olaylarına karşı tedbirli ve dikkatli olunmalı; çalınma ve kaybolma riskine karşı fazladan para veya değerli eşya taşınmamalı, bu konuda gerekli tedbirler alınmalıdır.

SONUÇ

Bu kitabın, umre yolcularımızın umre ibadetini usulüne uygun olarak, sağlık ve güvenlik içinde yapabilmelerine katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

Yüce Allah, umrenizi, bütün ibadetlerinizi ve dualarınızı kabul buyursun.

Yüce Allah, umre ibadetinizi günahlardan arınmaya, hata ve yanlışlardan kurtulmaya, ruhen ve manen yenilenerek yükselmeye vesile eylesin.

Yüce Allah, huzur, güven, sağlık ve afiyet içerisinde ülkemize dönerek sevdiklerinize kavuşmayı nasip eylesin.

KAYNAKÇA

1. Kur'an-ı Kerim.
2. Hadis Kaynakları.
3. TDV İslam Ansiklopedisi (İlgili Maddeler).
4. Komisyon, Hac İlmihali, DİB Yayınları, Ankara 2015.
5. Komisyon, Haccı Anlamak, DİB Yayınları, Ankara 2016.
6. Hac Yolcusu Rehberi, DİB Yayınları, Ankara 2017
7. Seyfettin Yazıcı, Mekke ve Medine'deki Mübarek Ziyaret Yerleri, TDV Yayınları, Ankara 2012.
8. Dr. Ekrem Keleş, Umre Rehberi, DİB Yayınları, Ankara 2017.

https://hacumreegitim.hac.gov.tr

Hac ve Umre Hizmetleri
Genel Müdürlüğü
Eğitim ve Ziyaret Rehberi

ANA SAYFA HAC UMRE KUDÜS KAYNAKLARIMIZ

hacumreegitim.hac.gov.tr

Hac ve Umre ibadetleri ile Kudüs ziyaretleri hakkında Eğitim ve Ziyaret Rehberi web sitemizden istifade edebilirsiniz.

HAC

UMRE

KUDÜS

MENÜ

HAC

HACLANILAMAK

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Hac, İslam'ın en kapsamlı ibadetidir. Zira her bir uygulamasının ilade ettiği mana ile Müslüman

Canab-ı Allah tarafından bütün insanlığa kıyamete kadar rehberlik etmesi için gönderilen Kur'an-ı Kerim, insanları tevhidde, iyliğe, ibadete davet eder. Bu ibadetlerin en önemlilerinden biri de hac ibadetidir. Hz. İbrahim ile insanlığa duyurulan hac ibadetinin, kıyamete dek yerine getirilmesi Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın insanları gönderdiği hokla olarak tanımlanmıştır. Bunun bir gereği olarak da hac ve umrenin sırt Allah için yapılarak tamamlanması emredilmiştir.

MOBİL UYGULAMAMIZ YAYINDA !

Hac ve Umre ibadetlerinin yapılışı, okunacak dualar, ziyaret edilecek mekanlarla ilgili zengin içerik ve pratik bilgilere telefonunuzdan kolay ve hızlıca ulaşabileceğiniz

"DİYANET HAC ve UMRE REHBERİ"

mobil uygulamasını

 Google Play

ve

 App Store

uygulama sayfalarından indirebilirsiniz.

Hac ve Umre Rehberi

HAC UMRE

HAC VE UMRE HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İLETİŞİM MERKEZİ

0 850 260 13 13

HAC VE UMRE HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

hac.gov.tr

SOSYAL MEDYA HESAPLARIMIZ

TWITTER

twitter.com
/hacveumredib

FACEBOOK

facebook.com
/hacveumredib

INSTAGRAM

instagram.com
/hacveumredib

YOUTUBE

youtube.com
/hacveumredib